Ehl-i Sünnet Savunması Kitaplığı: 12

HADİS SAVUNMASI

Sinan Yılmaz

Ehl-i Sünnet Savunması Kitaplığı: 12

HADİS SAVUNMASI

Sinan Yılmaz

İÇİNDEKİLER

Allah, Elçisine uymamızı emreder.

GİRİŞ

Çok önemli imanî bir eserle sizlerle tekrar birlikteyiz. Eserimizin adı **"Hadis Savunması."** Cenab-ı Hak bu zor eseri bizlere kolaylaştırsın, sözümüze tesir versin ve dinleyenlerin gönlünde tesirini halk etsin.

Ahir zamanda yaşıyoruz; imanın baştaki kuş gibi olduğu, insanların sabaha mümin olarak girip, akşama kâfir olarak çıktığı bir asır. Maalesef bu asır, birçok manevi hastalığı içinde barındırmaktadır. Bu manevi hastalıklar hızla yayılmakta, panzehir hükmündeki ilimlerden yoksun olanlar da bu hastalıklara yakalanarak, uhrevi hayatlarını perişan etmektedirler.

Bu hastalıklardan biri de hadisleri inkâr hastalığıdır. Sizler de birçok kişiden şu sözleri duymuşsunuzdur:

"Ben Kur'an'da olana bakarım. Hadisler uydurmadır. Kur'an bize yeter..."

Bu ve benzeri sözleri hadis inkârcılarının ağzından oldukça fazla duymuşsunuzdur.

Halbuki, Kuran bize, Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed'e uymamızı emreder. O halde Kuran'a uyduğunu iddia edenlerin, o Kuran'ın, Hz. Muhammed'e uyma emrine de uymaları gerekir. Yoksa Kuran'a uymamış olurlar.

Hadis inkârcılarının, **"Biz Kur'an'a uyarız."** sözlerinin ne büyük bir safsata olduğunu Yirmi Bir delil ile göstereceğiz.

Bundan sonra, Peygamber Efendimiz (asm)'ın Allah'ın Elçisi olarak kendisine uymamızı emreden bazı hadislerini nakledeceğiz.

Ayrıca, **hadis usulü**ne ait bazı bilgilere ve bazı soru-cevaba yer vereceğiz, bu bilgiler ve cevaplar sayesinde, hadislerin ne kadar güvenilir olduğu ortaya çıkacak inşallah.

Hadisleri niçin inkâr ediyorlar?

Hadis inkârcılarına göre, hadis-i şerifler dinin bir kaynağı değildir, hepsi uydurmadır. Sahabeler -hâşâ- yalan söylemiş, Peygamberimize iftira atmış; İmam Buhari'den İmam Müslim'e; İbni Mace'den Ahmed b. Hanbel'e kadar bütün hadis hafızları da bu yalanları toplayıp kitaplarında cem etmişlerdir. İşte bu kişilerin hadislere bakışının özü budur.

İyi de bu kişilerin hadislerle ne alıp veremediği var? Hadisleri niçin inkâr ediyorlar? Önce hastalığın sebebini teşhis edelim.

Bu hastalığın sebebini Üstad Bediüzzaman Hazretleri çok güzel tespit etmiş. Üstad'ın tespitini özetle nakledelim.

Bu kişiler ilk önce müçtehitlere karşı üstünlük iddia ederler. Bunların müçtehit alimlere karşı üstünlük iddiasının sebebi şudur:

Bu mezhepsizler, haram dairesine girmiş ve sefahate öyle dalmışlardır ki, sefahatten kurtulamıyorlar ve sefahate mani olan farzları eda edemiyorlar. Kendilerine bir bahane bulmak için şöyle derler:

"Şu mesele içtihattır. Bu meselede mezhepler birbirine muhalif gidiyor. O halde bu hükme uymak gereksizdir. Hem onlar da bizim gibi insandırlar, hata yapabilirler. Öyleyse biz de onlar gibi içtihat ederiz, istediğimiz gibi ibadetimizi yaparız. Onlara tabi olmaya ne mecburiyetimiz var?"

İşte bu bedbahtlar, şeytanın bu desisesiyle başlarını mezhebin zincirinden çıkarıyorlar. Demek, mezhepleri inkâr etmenin temel sebebi: İslamî hükümlerin ağır gelmesi sebebiyle, nefislerine uygun bir İslam'ı ortaya çıkarma arzusudur. İçinde beş vakit namazın, zekâtın ve tesettür gibi emirlerin olmadığı; sefahatin ve nefsî arzuların helal olduğu bir dini çıkarma arzusu…

Ancak iş bununla bitmiyor. Çünkü mezhep imamlarının omuzunda olan yalnız dinin nazariyat kısmıdır, farzlar ve haramlar değildir. Hâlbuki bu hadis inkârcıları, dinin farzlarını dahi terk etmek ve değiştirmek istiyorlar. Eğer, **"Müçtehitlerden daha iyiyiz."** deseler, işleri ta-

mam olmuyor. Çünkü müçtehid farza değil; nazariyata ve kati olmayan teferruata karışabilir ve burada içtihat yapabilir.

Hâlbuki bu hadis inkârcıları, namazı dahi zar zor kılmakta, hatta bir kısmı beş vakit namazı bir iki vakte indirmektedirler. Kadın olanlarıysa, tesettür gibi emirleri inkâr edip İslam'ın farzlarına karşı gelmektedirler. O halde bunların meselesi, müçtehitleri inkâr etmekle tamam olmuyor. Dinin farzlarını değiştirmek ve İslam'ın farzlarına karşı gelmek için, İslamî hükümlerin nakilcileri, direkleri ve hadislerin ravileri olan sahabelere ilişiyorlar ve onlar tarafından nakledilen hadisleri inkâr etmeye başlıyorlar.

İşte hadisleri inkârlarının sebebi budur. O halde, hadis inkârcılığı ile tamamlanan basamakları şöyle maddeleyebiliriz:

1. Sefahate dalıyorlar ve kendilerini haramlardan kurtaramıyorlar. Sefahate mani olan farzları da eda edemiyorlar.

2. İstiyorlar ki, işledikleri haramlar helal olsun ve eda edemedikleri farzlar olmasın.

3. Bu arzularının sevkiyle müçtehid imamlara ilişiyorlar ve "Ben de onlar gibi içtihat yapabilirim, onlar da benim gibi insandır." diyerek nefislerinin arzusu doğrultusunda içtihat yapıyorlar. Bununla kendilerini rahatlatıyorlar.

4. Ama bakıyorlar ki, iş müçtehitleri inkâr etmekle olmuyor. Çünkü onlar sadece dinin nazariyat kısmında Kur'an ve sünnetten hüküm çıkarmışlar. Dinin farzlarında içtihat yapılmamış ve yapılamıyor. Hâlbuki bu kişiler, dinin farzlarını da eda etmekten uzaktırlar. Bu sefer gözlerini bir üste dikiyorlar ve dinî hükümlerin taşıyıcıları, direkleri ve hadislerin ravileri olan sahabelere ilişiyorlar. Onları -*haşa*- yalancılıkla itham edip, hadisleri inkâr ediyorlar.

5. Ancak iş bununla da bitmiyor. Çünkü bazı farzlar hakkında çok açık Kur'an ayetleri mevcuttur. İşte bu sefer de gözlerini Kur'an'a dikiyorlar; ayetleri diledikleri gibi tevil ediyor ve nefislerinin arzularına göre hükümler çıkarıyorlar. Ve sonunda, şefkati dahi hak etmeyen zavallı bir insan oluyorlar.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri meseleyi gerçekten çok güzel tahlil etmiş.

Hadis inkârcılarına karşı hazırladığımız bu eserimiz, meseleyi her yönüyle tahlil edeceğimiz uzun bir eser olacaktır.

Eserimiz birçok bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölüm, hadisleri inkâr edenlerin en çok söylediği şu söze cevap olarak hazırlanmıştır. Onlar diyorlar ki:

"Bizler Kur'an'a tabiyiz. Kur'an'da bulduğumuzla amel ederiz. Kur'an bize yeter."

Aslında biz de onların Kur'an'a tabi olmalarını ve Kur'an'la amel etmelerini istiyoruz. Zira Kur'an'a tabi olan, hadisleri kabul etmek zorunda kalır. Kur'an birçok ayetiyle bunu bize emretmektedir. Eserimizin bu birinci bölümünde bu ayetleri gösterip, hadis inkârcılarını bu ayetlere tabi olmaya davet edeceğiz.

Birinci Delil: "Eğer bir şeyde çekişirseniz onu Allah'a ve Resulüne götürün..." *(Nisa, 4/59)*

Hadis inkârcıları: **"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."** diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde Nisa suresi 59. ayetin emrine itaat etmelisiniz. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ Eğer bir şeyde çekişirseniz, فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ onu Allah'a ve Resulüne götürün, إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ eğer Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız böyle yaparsınız, ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا Bu daha hayırlı ve netice bakımından daha güzeldir.

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

"Eğer bir şeyde çekişirseniz, eğer Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız, onu Allah'a ve Resulüne götürün. Bu daha hayırlı ve netice bakımından daha güzeldir."

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım.

Ayeti kerimenin başında şöyle buyrulmuş: فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ **Eğer bir şeyde çekişirseniz...** Bu beyan, bizimle hadis inkârcılarının arasındaki durumu anlatmaktadır. Bizler onlarla birçok ameli ve itikadi meselede çekişiyoruz. Peki, ayet-i kerime bu durumda ne yapmamızı emrediyor? فَرُدُّوهُ إِلَى اللّٰهِ **onu Allah'a götürün**, diyor. Allah'a götürmek, herhalde miraç yapıp Arş-ı Ala'ya çıkmak ve Allah'ın tecellisine mazhar olarak meseleyi Allah'a sormak değildir. Allah'a götürmek, meseleyi Allah'ın kitabı olan Kur'an'a götürmektir. Yani hasmımızla aramızda Kur'an'ı hakem yapmak ve Kur'an'ın dediğine tabi olmaktır.

Bizler meselelerimizi Kur'an'a götürdük. Meselelerimizi ispat için bizler Kur'an'dan ayetler gösterdik, hadis inkârcıları da Kur'an'dan ayetler gösterdiler. Biz, **"Siz ayetlere yanlış mana veriyorsunuz."** dedik, onlar da: **"Yok, siz ayetlere yanlış mana veriyorsunuz."** dediler. Aramızdaki ihtilaf ve çekişme hala devam ediyor. Kim haklı kim haksız ortaya çıkmadı.

- Peki, bu durumda ne yapacağız?

Nisa suresi 59. ayet yapmamız gerekeni şöyle beyan eder: وَالرَّسُولِ **Onu Resule götürün.** Yani Allah'ın kitabı aranızdaki çekişmeyi halledemediyse, hala çekişip ihtilaf ediyorsanız, bu durumda o meseleyi Resul (asm)'a götürün.

Allah'a götürmek, kitabı olan Kur'an'a götürmekti. Peki, Resule götürmek ne? Fiziki olarak Peygamberimize gidip kapısını çalıp meseleyi direkt sormak mı? Hayır, böyle değil. Peygamberimize götürmekten maksat, Onun hadis-i şeriflerini hakem yapmaktır. Eğer ihtilafımızı Kur'an halledemiyorsa meselemizi hadislere götürmeliyiz. **Bu, Kur'an'ın emridir.**

Peki, bu emre kim boyun eğer? Ayetin devamı buna işaret eder ve der ki:

إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ **Eğer Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız.**

Yani eğer Allah'a ve ahirete imanınız varsa, meselenizi önce Kur'an'a götürür ve Kur'an'ı hakem yaparsınız. Eğer Kur'an meselenizi çözemediyse ve hala inatlaşıyorsanız, o zaman meselenizi Resulullah (asm)'a, yani Onun hadis-i şeriflerine götürürsünüz. Böyle yapmanız imanınızın alametidir. Mana-yı muhalifiyle, eğer Kur'an'a ve hadislere götürmüyorsanız Allah'a ve ahiret gününe imanınız yoktur.

Bu beyanlardan sonra, şimdi hadis inkârcılarına bir çift sözümüz var:

Şimdi hadis inkârcılarına diyoruz ki, aramızda şefaat, tevessül ve kabir hayatı gibi birçok meselede ihtilaf ve çekişme var. Bizler bunların hak olduğuna inanırken, sizler bunları batıl kabul ediyorsunuz. Yapmamız gereken, Nisa suresi 59. ayetin emriyle amel etmek ve meselelerimizi ilk önce Kur'an'a götürmektir.

Meselelerimizi Kur'an'a götürdük. Bizler bunların hak olduğuna dair ayetleri delil gösterirken, sizler de kendinize göre yok olduğuna dair deliller gösterdiniz. Aramızdaki ihtilaf hâlâ devam ediyor. Peki, şimdi ne yapacağız? Yapmamız gereken, Nisa suresi 59. ayetin hükmüyle amel edip meselemizi Peygamberimize götürmektir.

Şimdi biz onlara: **"Gelin, meselemizi Peygamberimize, yani Onun hadislerine götürelim."** dediğimizde, onlar bize: **"Yok, biz Peygamberimize götürmeyiz, hadislerine itibar etmeyiz. Kur'an bize yeter, biz ancak Kur'an'la amel ederiz."** diyorlar.

İyi de siz Kur'an'la amel etmiyorsunuz ki. Kur'an size, meselenizi Resule de götürün, yani onun sözlerini, hadislerini de aranızda hakem yapın diyor. Siz ise Kur'an'ın bu emrine muhalefet ediyorsunuz. Hani siz Kur'an'a uyuyordunuz? **Sizin Mushaf'ınızda Nisa suresinin 59. ayeti yok mu?**

Gördünüz mü, hadis inkârcıları Nisa suresi **59.** ayeti nasıl çiğniyorlar. Bir de **"Kur'an'la amel ederiz."** diyorlar. Hadi amel etseler ya, ama etmezler, edemezler...

İkinci Delil: “De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana tabi olun.” *(Âli İmran, 3/31)*

Hadis inkarcıları: *“Biz Kur’an’a uyarız. Kur’an bize yeter.”* diyorlar.

Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur’an’a uyuyorsunuz, o halde Âli İmran suresi 31. ayetin emrine itaat etmelisiniz. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

قُلْ De ki *-Ey Habibim-* إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ Eğer siz Allah’ı seviyorsanız, فَاتَّبِعُونِي o halde bana tabi olun. يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ *-Eğer bana tabi olursanız-* Allah da sizi sever ve günahlarınızı affeder.

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

“De ki: Eğer siz Allah’ı seviyorsanız bana tabi olun. Allah da sizi sever ve günahlarınızı affeder.”

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım.

Ayeti kerimenin başında şöyle buyrulmuş: إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ Eğer Allah’ı seviyorsanız... İşte bu beyanla, Allah’ı sevme iddiasında bulunanlar, sevgilerini ispata davet edilmiş. *Peki, nasıl ispat edecekler? Allah’ı sevmenin alameti nedir? Allah’ı sevenler ne yaparlar?..*

Ayetin devamı sorumuza cevap verir: فَاتَّبِعُونِي Bana tabi olun. İşte bu ifadeyle, Allah’ı sevmenin alameti beyan edilmiştir. Allah’ı sevmenin alameti Peygamberimize tabi olmaktır. Ayetin açık beyanıyla: Kim Peygamberimize tabi olursa Allah’ı seviyordur. Kim tabi olmaz, sünnetini ve hadislerini inkar ederse o, Allah’ı sevmiyordur.

Her şeyin bir alameti olduğu gibi, Allah’ı sevmenin de bir alameti vardır. Bu alamet de Peygamber Efendimize tabi olmaktır. Peki, Peygamberimize tabi olursak ne kazanırız? Ayetin devamı sorumuza cevap verir:

يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ *-Eğer Peygamberimize tabi olursak-* Allah da bizi sever ve günahlarımızı affeder.

O halde, Peygamberimize tabi olmak, Allah’ı sevmenin alameti olduğu gibi, Allah tarafından sevilmenin ve Allah’ın affına mazhar olmanın da vesilesidir.

Bu beyanlardan sonra, şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var.

Şimdi hadis inkarcılarına diyoruz ki, siz: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorsunuz. Peki, Âli İmran suresinin 31. ayetini hiç okumuyor musunuz? Bu ayetin emriyle niçin amel etmiyorsunuz? Ayet-i kerime diyor ki: Allah'ı seviyorsanız Allah'ın peygamberine tabi olun. Siz ise diyorsunuz ki: *"Biz Peygambere tabi olmayız, hadislerini kabul etmeyiz, sünnetine uymayız."*

Bakın, Kur'an size, "Allah'ı seviyorsanız Kur'an'a tabi olun." demiyor; Resulullah'a tabi olun diyor. Çünkü İslam, sadece Kur'an'dan ibaret değildir. Resulullah'ın sünneti de dinin bir kaynağıdır ve bu sünnete tabi olmak Kur'an'ın emridir...

Fakir, hadis inkarcılarına bu makamda son söz olarak der ki:

Vallahi siz Allah'ı sevmiyorsunuz! Çünkü Kur'an diyor ki: Eğer sevseydiniz Allah'ın Resulüne tabi olurdunuz. Madem siz sünnete ve hadislere tabi olmuyorsunuz, O halde Kur'an'ın açık beyanıyla, Allah'ı sevmiyorsunuz.

Ve Vallahi Allah da sizi sevmiyor! Çünkü Allah, ayet-i kerimenin açık beyanıyla, sevgisini, Habibine tabi olma şartına bağlamış. Siz bu şartı yerine getirmiyorsunuz ki Allah sizi sevsin.

Ve şundan da korkun; Allah, affını da bu şarta bağlamış. Resulullah'a tabi olmaya...

Artık bundan korkmayana daha ne denilebilir?

Üçüncü Delil: "Allah'ın ve Resulünün haram kıldığını haram kılmayanlarla savaşın." *(Tevbe, 9/29)*

Hadis inkarcıları: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde Tevbe suresi 29. ayetin emrine itaat etmelisiniz. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

قَاتِلُوا الَّذِينَ Şu kimselerle savaşın لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلاَ بِالْيَوْمِ الآخِرِ Allah'a ve ahiret gününe iman etmezler وَلاَ يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ Allah'ın ve Resulünün haram kıldığını haram kılmazlar.

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

"Allah'a ve ahiret gününe iman etmeyen ve Allah'ın ve Resulünün haram kıldığını haram kılmayanlarla savaşın."

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Ayeti kerimenin başında şöyle buyrulmuş: قَاتِلُوا الَّذِينَ Şu kimselerle savaşın... Bu beyanla, Müslümanlara bazı kimselerle savaşmaları emredilmiş. *Peki, kimlerle savaşılacak?*.

Ayetin devamı sorumuza cevap verir. Kendileriyle savaşılacak Birinci grup: لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلاَ بِالْيَوْمِ الآخِرِ Allah'a ve ahiret gününe iman etmeyenlerdir. Bunlar kafirler ve müşriklerdir...

Kendileriyle savaşılacak İkinci grup ise, وَلاَ يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ Allah'ın haram kıldığını haram kılmayanlar. ... وَرَسُولُهُ ve Resulünün haram kıldığını haram kılmayanlardır.

Ayetin bölümü iki şeyden bahsediyor:

1. Allah'ın haram kıldığı şeyler,

2. Resulünün haram kıldığı şeyler.

Allah'ın haram kıldığı şeyler, Kur'an'da geçen haramlardır. Peki, Resulünün haram kıldığı şeyler nedir?

Sakın, *"Bunlar da Kur'an'da geçen haramlardır."* demeyin. Çünkü bu, Kur'an'da bahsi geçen haramlar olamaz. Arapça bilmeyenler için bunu izah edelim:

حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ayetindeki **"vav"** harfi, atıf harfidir. Atıf harfi, kendinden sonrasıyla öncesinin farklı olduğunu gösterir. Biz bunu Türkçede de kullanıyoruz. Mesela, "Ali ve Ahmet geldi." desek, Ahmet'in Ali'den farklı bir şahıs olduğunu anlarız. Ali farklıdır, Ahmet farklıdır.

Bu farkı ortaya koyan edat da **"ve"** edatıdır.

Aynen bunun gibi, Allah'ın haram kıldığı şeyler ve Resulünün haram kıldığı şeyler... dediğimizde, Resulünün haram kıldığı şeylerin, Allah'ın haram kıldığı şeylerden farklı olduğunu anlarız. Eğer ikisi aynı olsaydı, arada **"vav"** atıf harfi kullanılmaz ve sadece **"Allah'ın haram kıldıklarını haram kılmayanlarla savaşın."** denilirdi. Halbuki böyle denilmemiş... Peki ne denilmiş: Hem Allah'ın haram kıldığını haram kılmayanlarla, hem de Resulünün haram kıldığını haram kılmayanlarla savaşın, denilmiş.

Bütün bu izahlardan sonra sorumuz şu: Allah'ın haram kıldıkları, Kur'an'da geçen haramlardır. Peki, Resulünün haram kıldığı şeyler nerede geçmektedir? Aklınıza, hadis-i şeriflerden başka bir yer geliyor mu? Herhalde gelmiyordur.

Demek birisi, sadece Allah'ın haram kıldıklarını, yani Kur'an'daki haramları kabul etse, bu yeterli değildir. Resulullahın haram kıldıklarını da haram kabul etmelidir. Çünkü Resulullahın haram kılması da Allah'ın haram kılması gibidir ve bu haram kılmalar da Allah'ın emriyledir. Aradaki tek fark, bu haramlar Kur'an'da değil, hadislerde geçmektedir.

Bu izahlardan sonra, şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var:

Şimdi hadis inkarcılarına diyoruz ki, siz: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorsunuz. *Peki, Tevbe suresinin 29. ayetini hiç okumuyor musunuz?.. Bu ayetin emriyle niçin amel etmiyorsunuz?* Ayet-i kerime diyor ki: Resulullahın haram kıldıklarını haram kabul edin.

Ayetin bu emrine karşı siz hadisleri inkar ediyor ve Resulullahın haram kıldığı şeyleri haram kabul etmiyorsunuz.

Hem ayetin bu kadar açık beyanından sonra, hâlâ nasıl "Vahiy sadece Kur'an'dır, Peygambere başka vahiy gelmemiştir." diyorsunuz. Peygambere başka vahiy gelmemişse, "Resulullahın haram kıldığı şey-

ler...” ifadesi ne manaya gelmektedir. Bu ifadeden, haramların bizi iki şekilde bildirildiği açıkça anlaşılmaz mı?

1. Kur’an’la bildirilenler,

2. Hadislerle bildirilenler.

Hadisleri yok sayarsanız, hadislerin bildirdiği haramları nasıl öğreneceksiniz?

Siz Kur’an’a uyduğunuzu iddia ediyorsunuz, lakin Kur’an’dan hiç nasibiniz yok, Kur’an’ı hiç anlamıyorsunuz. Eğer anlasaydınız, Resulullah’ın sünnetine ve hadislerine muhalefet etmez ve ayetin emrettiği gibi, o sünneti kaynak kabul ederdiniz. İnanın Kur’an bir vadide, sizse başka bir vadidesiniz. Allah sizlere, ölümden önce uyanmayı nasip etsin...

Dördüncü Delil: “Peygamber size her neyi verdiyse onu alın. Ve size her neyi yasakladıysa ondan vazgeçin.” *(Haşr, 59/7)*

Hadis inkarcıları: *“Biz Kur’an’a uyarız. Kur’an bize yeter.”* diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur’an’a uyuyorsunuz, o halde Haşr suresi 7. ayetin emrine itaat etmelisiniz. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ Resul size her neyi verdiyse فَخُذُوهُ onu alın وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ ve size her neyi yasakladıysa فَانتَهُوا ondan vazgeçin.

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

“Peygamber size her neyi verdiyse onu alın. Ve size her neyi yasakladıysa ondan vazgeçin.”

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Ayeti kerimenin başında şöyle buyrulmuş: وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ Peygamber size her neyi verdiyse onu alın. Bu beyanla, sadece Kur’an’ın emrettiklerini değil, Peygamberimizin de bütün emirlerini almamız, yani bu emirlere uymamız emredilmektedir. Kur’an’ın emirleri buna dahil olduğu gibi, sünnetin emirleri de buna dahildir.

Ayetin devamında, وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا Ve size her neyi yasakladıysa ondan vazgeçin, buyrulmuş. Yine bu emre, Kur'an'ın yasakları dahil olduğu gibi, sünnetin yasakları da dahildir.

Şimdi, hadislerdeki emir ve yasakları kabul etmeyip, *"Biz sadece Kur'an'a uyarız."* diyenlere diyoruz ki:

Bakın, ayeti kerime şöyle değil: Kur'an size neyi verdiyse onu alın. Ve size neyi yasakladıysa ondan vazgeçin. Ayet böyle değil... Ayet, **Peygamber size neyi verdiyse onu alın. Ve size neyi yasakladıysa ondan vazgeçin,** şeklinde. Eğer biz sadece Kur'an'ın emir ve yasaklarına muhatab olsaydık, sünnetin emir ve yasakları olmasaydı; ayet-i kerime, **Peygamber size neyi verdiyse onu alın,** şeklinde, değil, Kur'an size neyi verdiyse onu alın, şeklinde olurdu. Lakin böyle olmamış. Böyle olmaması da ispat eder ki, bizler, Hz. Peygamber (asm)'ın hem Kur'an yoluyla, hem de sünneti yoluyla emrettiği ve nehyettiği her şeye muhatabız.

Bu makamda şu izahı da yapmak istiyoruz:

Bazı kimseler bu ayetin sadece fey hakkında nazil olduğunu söyleyip, "Sadece fey hakkında verdiğini alın, yasakladığından vazgeçin." diyerek, ayetin ifade ettiği umumiliği reddetmektedirler. **Fey,** düşmanla muharebe bittikten sonra, İslamiyeti kabul etmeyenlerden sulh yoluyla veya zorla alınan mallardır. Harpte zorla alınan mala ise **"ganimet"** denir.

İşte bazı kişiler, ayetin üst kısmı fey hakkında olduğu için, **"Peygamber size her neyi verdiyse onu alın. Ve size her neyi yasakladıysa ondan vazgeçin."** ayetinin, sadece fey hakkında olduğunu söylemektedirler. Onlara göre, Hz. Peygamber (asm)'ın fey hakkında verdiği hükmü almalıymışız; ama diğer sözlerine uymak zorunda değilmişiz...

Onların bu batıl sözlerine karşı üç sözümüz var. **Birinci sözümüz şu:**

Arapçada مَا ve مِنْ edatları arasında şöyle bir mana farkı vardır: مَا edatı, bütünü ifade eder. مِنْ edatı ise, teb'iz edatı olup parçayı ve bir

kısmı ifade eder. Eğer ayeti kerime "ma" edatıyla değil, "min" edatıyla gelseydi, yani şöyle olsaydı:

وَمِنْ آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ

وَمِنْ نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا

Eğer böyle olsaydı, manası şöyle olurdu: "Resulün size verdiğinin bir kısmını alın ve sizi nehyettiği şeylerin bir kısmından vazgeçin."

İşte **"min"** edatı, ayete bu manayı verirdi. Eğer böyle olsaydı, o zaman, *"Biz sadece Peygamberin fey hakkındaki sözüne uyarız, diğer sözlerine uymayız."* diyenlerin söyleyecek bir sözü olurdu. Lakin ayet-i kerime, parçayı bildiren **"min"** ile değil, bütünü bildiren **"ma"** ile gelmiş ve denilmiş ki:

وَما آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ

وَما نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا

yani Peygamber size her neyi verdiyse bütününü alın. Ve size neyi yasakladıysa tamamından vazgeçin. İşte **"ma"** edatının manaya etkisi budur. Bu durumda, Efendimizin fey hakkındaki sözü **"ma"** edatına dahil olduğu gibi, diğer bütün sözleri de bu edata dahildir. Ve hepsini almamız gerekmektedir...

Bu husustaki ikinci sözümüz şu: Usul-ü fıkıhta bir kaidedir ki: Ayetin iniş sebebinin hususiliği hükmün umumiliğine engel teşkil etmez. Yani bir hüküm, hususi bir olay üzerine inmiş olsa da bu hüküm umumi kabul edilir. Eğer böyle olmazsa, İslam'ın neredeyse bütün hükümlerini yok saymak zorunda kalırız. Zira Kur'an'ın bir çok hükmü, hususi olaylar üzerine inmiştir. Eğer o hükümleri, sadece o olayla sınırlayıp, *"Başka yerde hükmü geçmez."* dersek, o halde Kur'an, sadece o asra inmiş bir kitap olur.

İşte bu sebepten dolayı, Peygamber size her neyi verdiyse onu alın. Ve size neyi yasakladıysa ondan vazgeçin, ayetinin fey hakkında inmiş olması, bu hükmün sadece fey hakkında olduğu neticesini vermez. Hüküm umumidir. Peygamberimizin her verdiğini almalı ve her nehyettiğinden kaçınmalıyız.

Bu husustaki üçüncü sözümüz de şu: Bütün alimler ve müfessirler, anlattığımız iki sebepten dolayı hükmün umumiliğine hükmetmişlerdir. Bütün alimlerin ittifak ettiği bir meselede onlara muhalefet etmek, ehli aklın kârı değildir. Mesela, *"İmamların Güneşi"* lakabıyla meşhur Fahreddin-i Razi Hazretleri bu ayet hakkında şöyle der:

"En güzel olan mana, bu ayetin, Resulullah'ın verdiği, emrettiği ve nehyettiği her şeye şamil bir hüküm olmasıdır. Bununla beraber, fey ile ilgili hüküm de bu umumiliğe dahildir."

Bütün bu izahlardan sonra, şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var:

Şimdi hadis inkarcılarına diyoruz ki, siz: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorsunuz. Peki, Haşr suresinin 7. ayetini hiç okumuyor musunuz?.. Bu ayetin emriyle niçin amel etmiyorsunuz? Ayet-i kerime diyor ki:

"Peygamber size her neyi verdiyse onu alın. Ve size neyi yasakladıysa ondan vazgeçin."

Siz niçin Peygamberin verdiklerini almıyor ve nehyettiklerinden vazgeçmiyorsunuz? Siz Kur'an'a uyduğunuzu iddia ediyorsunuz, lakin Kur'an'dan hiç nasibiniz yok, Kur'an'ı hiç anlamıyorsunuz. Eğer anlasaydınız, Resulullah'ın sünnetine ve hadislerine muhalefet etmez ve ayetin emrettiği gibi, o sünnetin size verdiklerini alır ve nehyettiklerinden vazgeçerdiniz. Allah size hidayet versin.

Beşinci Delil: "Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zaman, hiçbir mümin erkek ve mümin kadın için işlerinde seçme hakları yoktur." *(Ahzab, 33/36)*

Hadis inkarcıları: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde Ahzab suresi 36. ayetin emrine de uymalısınız. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلاَ مُؤْمِنَةٍ Hiçbir mümin erkek ve hiçbir mümin kadın için yoktur. *Ne zaman yoktur?* إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zaman yoktur. *Ne yoktur?* أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ işlerinde bir seçme hakları yoktur. Yani şöyle mi yapıyım, böyle mi yapıyım diye düşünemez. Allah ve Resulü bir iş hakkında hüküm verdiğinde, artık müminin o işte tercih hakkı yoktur. وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ Kim Allah'a ve Resulüne isyan ederse, yani onların hükmüne karşı gelirse, فَقَدْ ضَلَّ ضَلاَلاً مُبِينًا şüphesiz ki apaçık bir şekilde sapmıştır.

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

"Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zaman, hiçbir mümin erkek ve mümin kadın için işlerinde seçme hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resulüne karşı gelirse, şüphesiz ki apaçık bir şekilde sapmıştır."

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Ayeti kerimenin başında şöyle buyrulmuş: وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلاَ مُؤْمِنَةٍ Hiçbir mümin erkek ve hiçbir mümin kadın için yoktur. Bu beyanla, biz müminler için yasak olan bir hususa başlanmıştır. Bir şey bize yasaklanacak... *Peki, bu yasak ne zamandır ve nedir?* Ayetin devamı sorumuza cevap verir. إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا Bu yasak, Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zamandır. أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ Yasak olan şey de işlerinde seçme haklarıdır.

Demek, Allah ve Resulü, bir iş hakkında helal ya da haram diye hükmederse, artık bir mümine düşen, **"İşittik ve itaat ettik."** demektir. Mümin olanın artık bu işte tercih hakkı yoktur. Mesela, Allah Teala faizin haramlığına hükmetmiştir. Bu hükümden sonra bir mümin, faiz haram mıdır, helal midir, diye düşünmez. Faizin haram olduğunu kabul eder.

Şimdi şu nokta üzerinden durmak istiyoruz:

Ayette إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zaman buyrulmuş. Ayet-i kerime iki şeyden bahsediyor:

1. Allah'ın bir şeye hükmetmesi,

2. Resulünün bir şeye hükmetmesi.

Allah'ın hükümleri, Kur'an'da geçen hükümlerdir. Peki, Resulünün hükümleri nerdedir?

Sakın, *"Bunlar da Kur'an'da geçen hükümlerdir."* demeyin. Çünkü bu, Kur'an'da bahsi geçen hükümler olamaz. Arapça bilmeyenler için bunu izah edelim:

إِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهُ ayetindeki **"vav"** harfi, atıf harfidir. Atıf harfi, kendinden sonrasıyla öncesinin farklı olduğunu gösterir. Biz bunu Türkçede de kullanıyoruz. Mesela, Selim ve Numan geldi, desek, Numan'ın Selim'den farklı bir şahıs olduğunu anlarız. Selim farklıdır, Numan farklıdır. Bu farkı ortaya koyan edat da **"ve"** edatıdır.

Aynen bunun gibi, "Allah bir işe hükmettiğinde ve Resulü bir işe hükmettiğinde..." dediğimizde, Resulünün hüküm verdiği şeylerin, Allah'ın hüküm verdiği şeylerden farklı olduğunu anlarız. Eğer ikisi aynı olsaydı, arada **"vav"** atıf harfi kullanılmaz, ve sadece, **"Allah bir işe hükmettiği zaman."** denilirdi. Halbuki böyle denilmemiş. Peki ne denilmiş: "Allah bir işe hükmettiğinde ve Resulü bir işe hükmettiğinde..." denilmiş.

Bütün bu izahlardan sonra sorumuz şu:

- Allah'ın hükümleri, Kur'an'da geçen hükümlerdir. Peki, Resulünün hükümleri nerede geçmektedir?.. Aklınıza, hadis-i şeriflerden başka bir yer geliyor mu?.. Herhalde gelmiyordur.

Demek birisi, sadece Allah'ın hükümlerini, yani Kur'an'daki helalleri ve haramları kabul etse, bu yeterli değildir. Resulullahın hükümlerini de kabul etmelidir. Çünkü Resulullahın hükmü de Allah'ın hükmü gibidir. Onun haram kılması da Allah'ın haram kılması gibidir ve bu hükümler de Allah'ın emriyledir. Aradaki tek fark, bu hükümler Kur'an'da değil, hadislerde geçmektedir...

Ayet-i kerimenin devamına da dikkat çekmek istiyorum:

وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ Kim Allah'a ve Resulüne isyan ederse, yani onların hükmüne karşı gelirse, فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا şüphesiz ki apaçık bir şekilde sapmıştır. Bakın sapmak, sadece Allah'ın hükmünü beğenme-

mek değildir; Resulünün hükmünü beğenmemek de apaçık bir şekilde sapmaktır.

Bütün bu izahlardan sonra, şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var.

Hadis inkarcılarına diyoruz ki, siz: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorsunuz. Peki, Ahzab suresinin 36. ayetini hiç okumuyor musunuz?.. Bu ayetin emriyle niçin amel etmiyorsunuz?.. Ayet-i kerime diyor ki:

"Allah'ın Resulü bir işe hükmettiği zaman seçme hakkınız yoktur. Kim Allah'ın Resulüne isyan ederse, şüphesiz ki apaçık bir şekilde sapmıştır."

Ayetin bu beyanına karşı, siz hadisleri inkar ediyor ve Resulullahın hükmünü kabul etmiyorsunuz. Bu halinizle, Kur'an'a muhalefet ettiğinizin farkında değil misiniz?

Hem ayetin bu kadar açık beyanından sonra, hâlâ nasıl "Vahiy sadece Kur'an'dır, Peygambere başka vahiy gelmemiştir." diyorsunuz. Peygambere başka vahiy gelmemişse, "Resulullahın bir işe hükmetmesi..." nasıl olmuştur? Resulullah *-haşa-* kafasından mı hükmetmiştir?..

Siz, Kur'an'a uyduğunuzu iddia ediyorsunuz, lakin Kur'an'dan hiç nasibiniz yok, Kur'an'ı hiç anlamıyorsunuz. Eğer anlasaydınız, Resulullah'ın sünnetine ve hadislerine muhalefet etmez ve ayetin emrettiği gibi, o sünneti kaynak kabul ederdiniz. Allah sizlere, ölümden önce uyanmayı nasip etsin...

Altıncı Delil: "Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Resulüne davet edildiklerinde müminlerin sözü ancak *'İşittik ve itaat ettik.'* demeleridir." *(Nur, 24/51)*

Hadis inkarcıları: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde Nur suresi 51. ayetin emrine de uymalısınız. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ Müminlerin sözü ancak إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ Allah'a ve Resulüne davet edildiklerinde لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ aralarında hüküm vermesi için أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا *"İşittik ve itaat ettik."* demeleridir.

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

"Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Resulüne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak *'İşittik ve itaat ettik.'* demeleridir."

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Ayeti kerimenin başında şöyle buyrulmuş: إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ Müminlerin sözü ancak... Yani müminler bir durumda bu sözden başkasını söyleyemez. Başka bir şey söylemek mümine yakışmaz. Söylemesi caiz de değildir.

Ne zaman söylemesi caiz değildir? إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ Allah'a ve Resulüne davet edildiklerinde. Niçin davet edildiklerinde? لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ Aralarında hüküm vermesi için. Yani, aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Resulüne davet edildiklerinde, müminlerin sözleri ancak şudur: أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا *"İşittik ve itaat ettik."* demeleridir.

Ayetin beyanıyla mümin, Allah'ın ve Resulünün hükmüne itaat eder. Onların sözü üzerine söz söylemez. Allah ve Resulü bir işe hükmettiğinde müminin tek sözü, *"İşittik ve itaat ettik."* sözüdür. Başka bir şey diyemez.

Şimdi şu nokta üzerinde durmak istiyoruz:

Ayette إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ Allah'a ve Resulüne davet edildiklerinde... buyrulmuş. Ayet-i kerime iki şeyden bahsediyor:

1. Allah'a davet edilmekten,

2. Resulüne davet edilmekten.

Allah'a davet edilmek, herhalde Allah'ın zatının tecellisine mazhar olmak değildir. Allah'a davet, kitabı olan Kur'an'a davet edilmektir. Allah'a davet, Kur'an'ın hükümlerine davetse, Resulüne davet neye davettir?

Sakın, *"Bu da Kur'an'a davettir."* demeyin. Çünkü bu, Kur'an'da bahsi geçen hükümlere davet olamaz. Arapça bilmeyenler için bunu izah edelim:

إِذَا دُعُوا إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ayetindeki **"vav"** harfi, atıf harfidir. Atıf harfi, kendinden sonrasıyla öncesinin farklı olduğunu gösterir. Biz bunu Türkçede de kullanıyoruz. Mesela, "Hakan ve Kemal geldi." desek, Kemal'in Hakan'dan farklı bir şahıs olduğunu anlarız. Hakan farklıdır, Kemal farklıdır. Bu farkı ortaya koyan edat da **"ve"** edatıdır.

Aynen bunun gibi, "Allah'a ve Resulüne davet edildiklerinde..." dediğimizde, Resulüne davetin, Allah'a davetten farklı olduğunu anlarız. Eğer ikisi aynı şey olsaydı, arada **"vav"** atıf harfi kullanılmaz ve sadece, *"Allah'a davet edildiklerinde."* denilirdi. Halbuki böyle denilmemiş. Peki ne denilmiş: "Allah'a ve Resulüne davet edildiklerinde..." denilmiş.

Bütün bu izahlardan sonra sorumuz şu:

- Allah'a davet, Kur'an'a ve Kur'an'ın hükümlerine davettir. Peki, Resulüne davet neye davettir?.. Aklınıza, sünnetinden ve hadis-i şeriflerden başka bir şey geliyor mu?.. Herhalde gelmiyordur.

Bu beyanlardan sonra, şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var:

Şimdi hadis inkarcılarına diyoruz ki, aramızda şefaat, tevessül ve kabir hayatı gibi birçok meselede ihtilaf ve çekişme var. Bizler bunların hak olduğuna inanırken, sizler bunları batıl kabul ediyorsunuz.

Bizler sizi, aramızdaki hüküm vermesi için Allah'a davet ediyoruz. Yani *"Gelin, aramızdaki hükmü Kur'an versin."* diyoruz. Meselelerimizi Kur'an'a götürdük. Bizler bunların hak olduğuna dair ayetleri delil gösterirken, sizler de kendinize göre yok olduğuna dair deliller gösterdiniz. Aramızdaki ihtilaf hâlâ devam ediyor...

Bu durumda biz diyoruz ki, madem aramızdaki çekişme hâlâ devam ediyor, o halde gelin meselelerimizi Peygamberimize götürelim. Aramızdaki hükmü o versin.

Bizim bu teklifimize karşı, siz: *"Yok, biz Peygamberimize götürmeyiz, hadislerine itibar etmeyiz. Kur'an bize yeter, biz ancak Kur'an'la amel ederiz."* diyorsunuz.

İyi de siz Kur'an'la amel etmiyorsunuz ki... Kur'an diyor ki, **"Onlar aralarında hüküm vermesi için Resule davet edildiklerinde, onların tek sözü *'İşittik ve itaat ettik.'* demeleridir."**

Kur'an size, سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا **"İşittik ve itaat ettik."** demenizi emrediyor. Sizse, *"Biz Resulün sözüne itaat etmeyiz."* diyorsunuz. Bu halinizle de Kur'an'dan fersah fersah uzak olduğunuzu ispat ediyorsunuz.

Kardeşlerim gördünüz mü, hadis inkarcıları Nur suresinin 51. ayeti nasıl çiğniyorlar. Bir de "Kur'an'la amel ederiz." diyorlar. Hadi amel etseler ya, ama etmezler, edemezler...

Yedinci Delil: "Andolsun ki Allah'ın resulünde sizler için güzel bir örnek vardır." *(Ahzab, 33/21)*

Hadis inkarcıları: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde Ahzab suresi 21. ayetin emrine de uymalısınız. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ Andolsun ki şüphesiz sizler için vardır... Kimde vardır? فِي رَسُولِ اللّٰهِ Allah'ın Resulünde vardır. Ne vardır?.. أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ güzel bir örnek. Bu güzel örnek kimler içindir? لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar için وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيرًا ve Allah'ı çokça zikredenler için.

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

"Andolsun ki Allah'ın Resulünde sizler için güzel bir örnek vardır. Bu güzel örnek, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler içindir."

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Ayeti kerimenin başında şöyle buyrulmuş: Andolsun ki Allah'ın Resulünde sizler için güzel bir örnek vardır. Yani Allah'ın Resulü (asm) müminler için güzel bir örnektir. Müminler yaşantılarında Resulullah'ı örnek almalı ve Ona benzemeye çalışmalıdır.

Peki, kimler Resulullah'ı kendilerine güzel bir örnek yaparlar? Ayetin devamı sorumuza cevap verir: لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar وَذَكَرَ اللّٰهَ كَث۪يرًا ve Allah'ı çokça zikredenler.

Ayet-i kerime diyor ki: Kim Allah'a ve ahirete kavuşmayı umuyor ve Allah'ı çokça zikrediyorsa, Resulullah'ı kendine örnek yapar. Yok, örnek yapmıyorsa, onun Allah ve ahiret inancında bir problem vardır. Ve yine o, Allah'ı çokça zikretmiyordur.

Bu ayet-i kerime mana-yı muhalifiyle şöyle diyor: Kim Allah'a ve ahirete kavuşmayı ummuyor ve Allah'ı da çokça zikretmiyorsa, bu kişi Resulullah'ı kendine örnek yapmaz.

Demek, Resulullah'ın hadislerini kabul etmek ve sünnetine uymak, kişinin imanıyla ve ibadetiyle alakadardır. Allah'a ve ahirete imanda problem yaşayanlar ve başta zikir olarak ibadette kusurlu olanlar, Resulullah'ı kendilerine güzel bir örnek yapmazlar, yapamazlar. Bu nimet onlara ihsan edilmez. Onlar bu nimetten mahrum kalırlar...

Bu beyanlardan sonra, şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var:

Hadis inkarcılarına diyoruz ki, siz: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorsunuz. Peki, Ahzab suresinin 21. ayetini hiç okumuyor musunuz?.. Bu ayetin emriyle niçin amel etmiyorsunuz? Ayet-i kerime diyor ki: Andolsun ki Allah'ın resulünde sizler için güzel bir örnek vardır. Ayetin bu beyanına karşı, siz Resulullah kendinize örnek yapmıyor ve Onun sünnetini inkar ediyorsunuz. Bu halinizle, Kur'an'a muhalefet ettiğinizin farkında değil misiniz?

Hem ayetin şu beyanından korkmuyorsunuz:

“Allah’ın resulünü ancak, Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’ı çokça zikredenler kendilerine örnek yapar.”

Siz Resulullah’ın sünnetini kendinize örnek yapmadığınıza göre, sizin Allah ve ahiret inancınız bozuk. Ve siz zikir ehli de değilsiniz. İbadet hayatınız da problemli... Kur’an sizi böyle tarif ediyor. Artık gerisini siz düşünün...

Sekizinci Delil: “Biz sana Kur’an’ı indirdik ki, kendilerine indirileni insanlara açıklayasın!” *(Nahl, 16/44)*

Hadis inkarcıları: *“Biz Kur’an’a uyarız. Kur’an bize yeter.”* diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur’an’a uyuyorsunuz, o halde Nahl suresi 44. ayetin emrine de uymalısınız. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ Biz sana Zikri -yani Kur’an’ı- indirdik ki **لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ**

kendilerine indirileni insanlara açıklayasın!

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

“Biz sana Kur’an’ı indirdik ki, kendilerine indirileni insanlara açıklayasın!”

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Ayet-i kerimenin başında şöyle buyrulmuş: **وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ** Biz sana Zikri -yani Kur’an’ı- indirdik. Ayetin devamında, Kur’an’ın Peygamberimize indirilmesindeki bir hikmet zikredilir. Bu hikmet aynı zamanda, Peygamberimiz (asm)’ın bir vazifesidir. Bu vazife, **لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ** Kendilerine indirileni insanlara açıklamaktır! Yani vazife; Kur’an’ı izah etmek, ayetlerini açıklamak ve marzıyyat-ı ilahiyeyi beyan etmektir.

Bakın, ayet-i kerime şöyle demiyor: *Biz Kur’an’ı indirdik, insanlar nasıl isterse öyle anlasın.* Ayet böyle demiyor, şöyle diyor: **“Habibim**

Kur'an'ı sen açıklayacaksın. Ayetleri açıklama vazifesi senindir. İnsanlar da senin açıklamana göre ayetleri anlayacaklar. Yoksa ayetlere kafalarına göre mana vermeyecekler. Senin izahını esas yapacaklar." İşte ayet böyle diyor.

Bu beyanlardan sonra, şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var:

Hadis inkarcılarına diyoruz ki, siz: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorsunuz. Peki, Nahl suresinin 44. ayetini hiç okumuyor musunuz?.. Bu ayetin emriyle niçin amel etmiyorsunuz?.. Ayet-i kerime, Kur'an'ı açıklama vazifesini Peygamberimize vermiş ve bu vazifeyle Efendimizi vazifedar etmiş. Siz ise, Kur'an'ın tefsiri mahiyetindeki hadisleri inkar ediyorsunuz. Bu inkarınızla, Peygamberimizi Kur'an'ı açıklama vazifesinden azlediyorsunuz. Kur'an: "Ey Peygamber, Kur'an'ı insanlara açıkla. Vazifen budur." derken, siz: *"Yok, açıklayamaz. Ben dilediğim gibi anlarım. Peygamberin açıklamalarını da kabul etmem."* diyorsunuz. Şimdi siz, Kur'an'a mı uyuyorsunuz? Bu tavrınız, Kur'an'a uymak mıdır?.. Eğer biraz aklınız varsa, Kur'an'dan fersah fersah uzak olduğunuzu anlarsınız.

Dokuzuncu Delil: "Sonra biz seni din hususunda bir şeriat sahibi kıldık." *(Casiye, 45/18)*

Hadis inkarcıları: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde Casiye suresi 18. ayetin emrine de uymalısınız. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ Sonra biz seni din hususunda bir şeriat sahibi kıldık. **فَاتَّبِعْهَا** Sen ona uy **وَلاَ تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لاَ يَعْلَمُونَ** Bilmeyenlerin heva ve heveslerine uyma.

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

***"(Ey Habibim!)* Sonra biz seni din hususunda bir şeriat sahibi kıldık. Sen ona uy, bilmeyenlerin heva ve heveslerine uyma."**

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Ayet-i kerimenin başında şöyle buyrulmuş: Sonra biz seni din hususunda bir şeriat sahibi kıldık. Ayetin bu beyanından anlıyoruz ki, Peygamber Efendimiz (asm)'a bir şeriat verilmiştir. Şeriat, İslam hukuku demektir. Allah Teala'nın, insanın eylemlerini düzenlemek amacıyla koyduğu yasalara **şeriat** denir. Nasıl ki mevcut hukukumuzda her suç tanımlanmış ve ona bir ceza belirlenmiş; aynen bunun gibi, şeriatta da suçlar ve cezalar belirlenmiştir. Yani neyin helal, neyin haram olduğu; neyin suç, neyin mübah olduğu tayin edilmiş ve suçlara cezalar takdir edilmiştir.

Şimdi ayet-i kerime diyor ki: "Biz seni din hususunda bir şeriat sahibi kıldık." Sorumuz şu:

- Bu şeriat nerededir?

Sakın *"Kur'an'dadır."* demeyin. Çünkü Kur'an'da sınırlı sayıda hüküm vardır. Bu hükümler de tam manasıyla açıklanmamıştır. Mesela, Kur'an'da hırsızın cezası el kesmek olarak belirlenir. Lakin hangi şartlarda el kesilecek, bu izah edilmez. Mesela, bir kimse pazarda bir elma çalsa, yine eli kesilecek mi? Bir elma için el kesilir mi? El kesmeyi gerektiren hırsızlığın şartları nelerdir?.. İşte Kur'an bunu düzenlemez. Demek, hem Kur'an'da sınırlı sayıda şeriat hükmü var. Hem de olanlar her yönüyle izah edilmemiş.

Sorumuza bir daha dönelim: Kur'an'da Peygamberimize hitaben: "Biz sana şeriat verdik." buyrulmuş. Ama biz bu şeriatın bütün hükümlerini ve detaylarını, Kur'an'da göremiyoruz. O halde bu şeriat nerdedir?

Aklınıza, hadislerden ve Peygamber Efendimiz (asm)'in sünnetinden başka bir yer geliyor mu?.. Benim gelmiyor... Allah Teala, Peygamberimize bir şeriat verdiğini Kur'an'ın ayetiyle beyan buyurmuş ve Peygamberimize "Sen ona uy, bilmeyenlerin heva ve heveslerine uyma." diye emretmiş. Bu şeriatın çok az hükmü Kur'an'da zikredil-

miş, zikredilenlerin de detayına girilmemiş. Detay ve şeriatın ekser hükümleri, hadislerde izah edilmiş. Bu beyanlardan sonra, **şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var:**

Hadis inkarcılarına diyoruz ki, siz: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorsunuz. Peki, Casiye suresinin 18. ayetini hiç okumuyor musunuz?.. Bu ayeti kerimede, Peygamberimize bir şeriat verildiği açıkça beyan buyrulmuş ve Peygamberimize bu şeriata uyması emredilmiş. Hadi bize, şu şeriatı Kur'an'da gösterin!.. Kur'an'da şeriatla ilgili kaç hüküm gösterebilirsiniz? Mesela, Kur'an "İçki içmeyin!" diye emreder. Peki, içenin cezası nedir, Kur'an'da gösterebilir misiniz? Yine Kur'an "Faiz yemeyin!" der. Peki, faiz yiyenin cezasını Kur'an'da gösterebilir misiniz? Yine Kur'an "Zekat verin!" der. Peki, zekatın hangi maldan ve ne oranda verileceğini Kur'an'da gösterebilir misiniz?..

Örnekler saymakla bitmez. Sözün özü: Sizler hadisleri inkar ederseniz, Peygamberimize verilen şeriatı da inkar etmiş olursunuz. Çünkü şeriatın ekser hükümleri hadislerde geçmektedir. Şeriata uyabilmek için, önce şeriatın hükümlerinin geçtiği hadisleri kabul etmek lazım. Hadisleri inkar eden, hangi şeriata uyacak?..

Ey Kur'an'a tabi olduğunu iddia eden hadis inkarcıları! Kur'an, sizin inkar ettiğiniz şeriata uymanızı emrediyor. Kur'an'ın **"Ona uyun."** dediği şeriatı niçin inkar ediyorsunuz?.. Hani siz Kur'an'a tabi oluyordunuz? Hadi tabi olsanız ya... Bizler sizi, Casiye suresinin 18. ayetine uymaya davet ediyoruz.

Onuncu Delil: "Ey iman edenler! Allah'ın ve Resulünün önüne geçmeyin." *(Hucurat, 49/1)*

Hadis inkarcıları: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde Hucurat suresi 1. ayetin emrine de uymalısınız. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey iman edenler! لاَ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ Allah'ın ve Resulünün önüne geçmeyin.

Bu ayet-i kerimede, Allah'ın ve Resulünün önüne geçmemiz yasaklanmıştır. Allah'ın önüne geçmek, Kur'an'ın hükmü üzerine bir hüküm beyan etmektir. Mesela, Kur'an faize haram der. Kim ki faize helal derse, Allah'ın önüne geçmiş olur. Kur'an içkiye, kumara, zinaya haram der. Kim ki bunlara helal derse, Allah'ın önüne geçmiş olur.

Peki, Resulünün önüne geçmek ne demektir? Bunun manası da: Resulullah'ın hükmü üzerine bir hüküm beyan etmektir. Kim ki, Peygamber Efendimiz (asm)'in sünnetini beğenmez, hadislerini kabul etmez ve Peygamberimizin sözü üzerine bir görüş beyan ederse, işte bu kişi, Peygamberin önüne geçmiştir.

Sözün özü: "Allah'ın ve Resulünün önüne geçmeyin." demek, bütün işlerinizde Kur'an'a ve Resulullah'ın sünnetine tâbi olun demektir.

"Öne geçmeyin" ifadesi, Allah ve Resulünün emir ve yasaklarına karşı gelmekten bir nehiydir. Ayetin devamındaki **"Seslerinizi Peygamber'in sesinden fazla yükseltmeyin."** ifadesi de bu işi ifade eden bir sözden nehiydir. Yani sakın Allah ve Resulünün sözü üzerine bir söz söylemeyin, demektir.

İbni Abbas hazretleri, Hz. Ali'nin bu ayeti, "Kitap ve sünnete muhalif şeyler söylemeyin." şeklinde açıkladığını nakleder.

Bu beyanlardan sonra, şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var:

Hadis inkarcılarına diyoruz ki, siz: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorsunuz. Peki, Hucurat suresinin 1. ayetine niçin uymuyorsunuz? Bu ayeti kerimede, Peygamberimizin önüne geçmemiz, yani onun sözü üzerine söz söylememiz, onun hükmü üzerine başka bir hüküm vermemiz ve onun sünnetine muhalefet etmemiz yasaklanıyor. Sizlerse bu yasağı hiç umursamayıp, hadisleri ve sünneti inkar ediyorsunuz. Bu halinizle, Peygamberimizin önüne geçtiğinizin ve **"Resulün önüne geçmeyin"** ayetine muhalefet ettiğinizin farkında değil misiniz?

- Hani siz Kur'an'a uyuyordunuz?

- Öyleyse niçin ayetin emrine karşı geliyorsunuz?

- Niçin Resulullah'ın önüne geçiyorsunuz?..

Eğer siz Kur'an'la amel etseydiniz, Resulullah'ın önüne geçmez; Onun sünnetini ve hadislerini kabul ederdiniz.

On Birinci Delil: "Seni hakem yapmadıkça iman etmiş sayılmazlar." ***(Nisa,*** *4/65)*

Hadis inkarcıları: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde Nisa suresi 65. ayetin emrine de uymalısınız. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

فَلاَ وَرَبِّكَ Hayır! Rabbine yemin olsun ki لاَ يُؤْمِنُونَ onlar iman etmiş olmazlar حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin etmedikçe ثُمَّ لاَ يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ sonra senin verdiğin hükümden dolayı gönüllerinde hiçbir sıkıntı duymadıkça وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ve tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

"Hayır! Rabbine yemin olsun ki, onlar aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin etmedikçe, sonra senin verdiğin hükümden dolayı gönüllerinde hiçbir sıkıntı duymadıkça ve tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar."

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Ayeti kerimenin başında şöyle buyrulmuş: فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ Hayır! Rabbine yemin olsun ki onlar iman etmiş olmazlar! Bu ifadeyle, mümin olduğunu iddia eden kişinin, bir işi yapmadıkça imanının tamam olmayacağı beyan buyrulmuş. Ve bundan sonra, imanın şartı olarak üç şey zikredilmiş.

Birincisi: حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ Aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin etmedikçe!.. İmanımızın kabulünün birinci şartı budur. Aramızda çekiştiğimiz bir meselede Peygamber Efendimiz

(asm)'ı hakem tayin edeceğiz. Bu ifadeden anlıyoruz ki, aramızda çekiştiğimiz mesele Kur'an'da açıkça beyan edilmemiştir. Zira açıkça beyan edilseydi, aramızda bir çekişme olmazdı.

O halde eğer biz mümin isek ve imanımız varsa; Kur'an'da açıkça hükmü beyan edilmeyen ve aramızda tartışma konusu olan şeylerde, kafamıza göre hükmetmeyip, Peygamber Efendimiz (asm)'i hakem tayin edicez. Peygamber Efendimiz (asm)'i hakem tayin etmek, meseleyi Efendimizin hadislerine ve sünnetine götürmektir. Demek bir kimse, çekiştiği meseleyi Peygamberimizin sünnetine götürmüyorsa, Kur'an'ın ifadesiyle, o iman etmemiştir. İmanın birinci şartını öğrendik: Çekiştiğimiz meseleyi Peygamberimize götürmek!

İmanın ikinci şartı, ayetin devamında beyan edilir: ثُمَّ لاَ يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ Sonra senin verdiğin hükümden dolayı gönüllerinde hiçbir sıkıntı duymadıkça...

Demek, sadece meseleyi Peygamberimiz (asm)'e götürmek yeterli değildir. Ayrıca, Efendimizin hükmünü kabul etmek gerekir. Öyle bir kabul lazımdır ki, gönülde en küçük bir sıkıntı olmayacak. Yani kişi, *"Bu mesele keşke şöyle olsaydı, böyle olsaydı."* gibi düşünmeyecek. Peygamberimiz (asm)'in o meseldeki hükmünü öğrenir öğrenmez, سَمِعْنَا و أَطَعْنَا **"İşittik ve itaat ettik."** diyecek. Eğer bunu diyemiyorsa, gönlünde sıkıntılar varsa, bu hâl ispat eder ki, onun imanı tamam olmamış ve kemale ermemiştir.

Ayette zikredilen **imanın üçüncü şartı** da وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا Tam bir teslimiyetle teslim olmaktır.

Üç şartı bir daha tekrar edelim:

1. Aramızda çekiştiğimiz meselede Peygamber Efendimiz (asm)'ı hakem tayin edeceğiz.

2. Efendimiz (asm)'in hükmünü öğrendiğimizde, gönlümüzde en küçük bir sıkıntı olmayacak.

3. Bu hükme tam bir teslimiyetle teslim olacağız.

İşte bunları yapabiliyorsak, iman etmişiz demektir. Yok bunları yapamıyorsak, imanımız geçerli değildir.

Bu beyanlardan sonra, şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var:

Bizler hadis inkarcılarına diyoruz ki, aramızda **“şefaat”, “tevessül”** ve **“kabir hayatı”** gibi birçok meselede ihtilaf ve çekişme var. Bizler bunların hak olduğuna inanırken, sizler bunları batıl kabul ediyorsunuz. Yapmamız gereken, Nisa suresi 65. ayetin emriyle amel etmek ve meselelerimizi Peygamberimiz (asm)’e götürmektir. Ve Peygamberimizin hükmüne razı olup teslim olmaktır.

Biz size: **“Gelin, meselelerimizi Peygamberimize, yani Onun sünnetine ve hadislerine götürelim.”** dediğimizde, siz bize: *“Yok, biz Peygamberimize götürmeyiz, onu hakem kabul etmeyiz ve hadislerine itibar etmeyiz.”* diyorsunuz.

İyi de hani siz Kur’an’la amel ediyordunuz?.. Bakın Kur’an size: Tartıştığınız meseleleri Resule götürün, onun sözlerini ve hadislerini aranızda hakem yapın diyor. Sizse Kur’an’ın bu emrine muhalefet ediyorsunuz. Daha meseleleri Peygamberimize bile götüremiyorsunuz; nerde kaldı Onun hükmünü kabul etmek ve tam bir teslimiyetle teslim olmak!.. Benim en çok şaşırdığım şeyse, Kur’an’ın emrine böyle muhalefet ederken, Kur’an’a uyduğunuzu iddia ediyor olmanız! Allah size hidayet nasip etsin...

On İkinci Delil: “Allah’a ve Resulüne karşı gelenler.” ***(Mücadele, 58/5)***

Hadis inkarcıları: *“Biz Kur’an’a uyarız. Kur’an bize yeter.”* diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur’an’a uyuyorsunuz, o halde Mücadele suresi 5. ayetin emrine de uymalısınız. Bu ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ Şüphesiz Allah’a ve Resulüne karşı gelenler كُبِتُوا helak edilecekler كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ kendilerinden öncekilerin helak edildiği gibi.

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

“Şüphesiz Allah’a ve Resulüne karşı gelenler, kendilerinden öncekilerin helak edildiği gibi helak edilecekler.”

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Ayeti kerimenin başında şöyle buyrulmuş: إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا Şüphesiz Allah’a ve Resulüne karşı gelenler helak edilecekler. Ayette geçen **“kebete”** fiilinin manası; helak etmek, rezil etmek, bozguna uğratmak ve kızdırmaktır. Ayet-i kerime, Allah’a ve Resulüne karşı gelenlerin helak edileceklerini, rezil edileceklerini ve bozguna uğratılacaklarını haber vermektedir. Bizim üzerinde duracağımız yer şurası: يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ Allah’a ve Resulüne karşı gelenler...

Ayet-i kerime, iki farklı **“karşı gelenlerden”** bahsediyor:

1. Allah’a karşı gelenler,

2. Resulüne karşı gelenler.

Allah’a karşı gelenler, Kur’an’daki hükümlere karşı gelenlerdir. Kim ki Kur’an’ın helalini helal, haramını haram kabul etmezse, bu kişi Allah’a karşı gelmiş olur. Peki ayette geçen, Resulüne karşı gelenler kimlerdir? Sakın, *“Bunlar da Kur’an’daki hükümlere karşı gelenlerdir.”* demeyin. Çünkü bunlar, Kur’an’daki hükümlere karşı gelenler olamaz. Arapça bilmeyenler için bunu izah edelim:

يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ayetindeki **“vav”** harfi, atıf harfidir. Atıf harfi, kendinden sonrasıyla öncesinin farklı olduğunu gösterir. Biz bunu Türkçede de kullanıyoruz. Mesela, Cüneyt ve Vedat geldi desek, Vedat’ın Cüneyt’ten farklı bir şahıs olduğunu anlarız. Vedat farklıdır, Cüneyt farklıdır. Bu farkı ortaya koyan edat da **“ve”** edatıdır.

Aynen bunun gibi, يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ Allah’a karşı gelenler ve Resulüne karşı gelenler dediğimizde, Resulüne karşı gelenlerin, Allah’a karşı gelenlerden farklı olduğunu anlarız. Eğer ikisi aynı olsaydı, arada **“vav”** atıf harfi kullanılmaz ve sadece **“Allah’a karşı gelenler.”** denilirdi. Halbuki böyle denilmemiş. Peki ne denilmiş: Allah’a karşı gelenler ve Resulüne karşı gelenler denilmiş.

Bütün bu izahlardan sonra sorumuz şu:

Allah'a karşı gelmek, Allah'ın kitabının hükümlerine karşı gelmektir. Karşı gelmenin manası, itaat etmemektir. Yoksa burada fiziki bir karşı gelme değildir. Kim Kur'an'ın hükmüne itaat etmezse, Allah'a karşı gelmiş olur.

Peki, Resulüne karşı gelmek, nedir? Aklınıza, Peygamberimiz (asm)'in, hadis-i şerifleriyle bildirdiği hükümlere karşı gelmekten başka bir mana geliyor mu? Herhalde gelmiyordur.

İslam'ın hükümlerini bizler, Kur'an'dan ve Peygamberimizin hadislerinden öğreniyoruz. Kur'an'ın hükümlerini kabul etmeyenler, Allah'a karşı gelmiş olur. Peygamberimizin bildirdiği hükümleri kabul etmeyen de Resulüne karşı gelmiş olur.

Demek birisi, sadece Allah'ın haram kıldıklarını, yani Kur'an'daki haramları kabul etse, bu yeterli değildir. Resulullah (asm)'ın emir ve yasaklarını da kabul etmelidir. Kabul etmezse, ayetin ifadesiyle, Resulüne karşı gelmiş olur.

Bu izahlardan sonra, şimdi hadis inkarcılarına bir çift sözümüz var:

Hadis inkarcılarına diyoruz ki, siz: *"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."* diyorsunuz. Peki, Mücadele suresinin 5. ayetine niçin uymuyorsunuz? **Bu ayeti kerime,** Peygamberimiz (asm)'e karşı gelmemizi, yani onun sözü üzerine söz söylememizi, onun hükmü üzerine başka bir hüküm vermemizi ve onun sünnetine muhalefet etmemizi **yasaklıyor.** Siz ise bu yasağı hiç umursamayıp, hadisleri ve sünneti inkar ediyorsunuz. Hadisleri ve sünneti inkar etmeniz, Peygamberimiz (asm)'e karşı gelmek değil midir?.. Ve bakın, ayet-i kerime sizin akıbetinizi haber veriyor: Peygambere karşı gelenler helak edilecek, rezil edilecek! Siz helak olmaktan ve rezil edilmekten hiç korkmuyor musunuz?

On Üçüncü Delil: "Allah sana Kitabı ve hikmeti indirdi." ***(Nisa, 4/113)***

Hadis inkârcılarına bir soru soracağız. Sorumuza geçmeden önce bir giriş yapalım:

Nisa suresi 113. ayette Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

وَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ **Allah sana Kitabı ve Hikmeti indirdi**.

Bu ayette, Peygamberimiz (asm)'a iki şeyin indirildiği beyan edilmiştir. Birincisi kitap, yani **Kur'an**'dır. İkincisi de **hikmet**tir.

Diğer ayetlerde de Peygamberimiz (asm)'in, bu ikisini bize öğretmekle mükellef kılındığı bildirilmiştir. Mesela Bakara suresi 151'de şöyle buyrulur:

"Nitekim biz içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi temizleyen, <u>size Kitabı ve hikmeti öğreten</u> ve bilmediklerinizi bildiren bir Peygamber gönderdik."

Bu ayette, Peygamberimiz (asm)'ın bize, kitaptan başka bir de hikmeti öğrettiği ifade edilmiş.

Yine Âl-i İmran suresi164'te şöyle buyrulur:

"Onlara <u>Kitabı ve hikmeti öğreten</u> bir Peygamber göndermek suretiyle lütufta bulunmuştur."

Cuma suresi 2. ayette şöyle buyrulur:

"...Onlara <u>Kitabı ve hikmeti öğreten</u> bir Peygamber göndermiştir."

Bakara suresi 231'de şöyle buyrulur:

"Allah'ın size verdiği nimeti, <u>Kitabı ve hikmetten indirdiği</u> şeyleri anın."

Ahzab suresi 34'de şöyle buyrulur:

"Allah'ın evlerinizde okunan ayetlerini ve hikmeti anın."

Bu konuda daha başka gösterebileceğimiz ayetler de var; ama meramımız anlaşılmıştır diye sözü uzatmıyoruz. Bütün bu ayetlerden şu hükümler çıkar:

1. Peygamberimiz (asm)'a Kur'an ile birlikte bir de hikmet verilmiştir.

2. Peygamberimiz (asm) bu hikmeti öğretmekle mükelleftir.

3. Bizler Kur'an'a tabi olduğumuz gibi, hikmete de tabi olmak zorundayız.

Şimdi bütün bu izahlardan sonra, hadis inkârcılarına sorumuz şu:

- Peygamberimiz (asm)'a indirilen bu **"hikmet"** nedir?

Sakın **"Bu Kur'an'dır."** demeyin. Çünkü Kur'an zaten ayetlerde hikmetten önce zikredilmiş. Kur'an ile hikmetin arası, **atıf vavıyla** ayrılmış. Bir parça Arapça bilen bu atıf **vav**ından anlar ki, Kitap başkadır, hikmet başkadır. Madem başkadır; o halde Peygamberimize indirilen ve bize öğretmekle mükellef kılındığı hikmet nedir?

Eğer bilmiyorsanız, şimdi biz size **hikmetin** ne olduğunu öğretelim.

Peygamberimize indirilen hikmetin manası

Ayetlerde geçen **hikmet** hakkında İmam Şafi Hazretleri şöyle der: Hikmet, Resulullah'ın sünnetidir.

Fahreddin-i Razi Hazretleri şöyle der: Hikmet, Kur'an'ın tafsilatını ihtiva ettiği diğer şer'i hükümleri bilmektir.

İmam Nesefi Hazretleri şöyle der: Hikmet, sünnettir.

Yine İbni Kesir ve İmam Taberi Hazretleri: Hikmet, sünnettir, der.

Daha bunlar gibi onlarca alimin, hikmete **"sünnettir"** dediği bilgisini nakledebiliriz.

Şimdi, Kur'an'a uyduklarını iddia eden hadis inkârcılarına deriz ki:

- Hani siz Kur'an'a uyuyordunuz. Bakın Kur'an size, **hikmete tabi olun,** diyor. Siz ise hikmeti, yani sünneti inkâr ediyorsunuz. Kur'an'a uymak bu mudur, *-eğer varsa-* insafınıza bırakıyoruz.

On Dördüncü Delil: "O hevasından konuşmaz!" *(Necm, 53/3)*

Hadis inkârcıları: **"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."** diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde Necm suresinin şu ayetlerine dikkat edin. Bakın Rabbimiz ne buyurmuş:

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى O -Yani Efendimiz (asm)- **hevasından konuşmaz.** **إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى Onun konuşması ancak kendisine vahyedilendir.** *(Necm, 53/3-4)*

Bu ayet-i kerimelerin açık beyanına göre, Peygamberimiz (asm) nefsinin arzusuna göre konuşmazdı. Onun her sözü, bilhassa dine ait her sözü, vahiyledir. Eğer Efendimiz (asm) hevasından konuşacak olsaydı, neyin olacağını şu ayet beyan eder:

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ Eğer O bize bazı sözler uydursaydı, لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ Elbette biz Onu bundan dolayı kudretimizle yakalardık. ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ Sonra da onun şah damarını keser atardık. *(Hakka, 69/45-47)*

Bütün bu ayetlerin beyanıyla, Efendimiz (asm) hevasından konuşmuyor, arzusuna göre konuşmuyor, O sadece kendisine vahyedileni konuşuyor.

Madem kendisine vahyedileni konuşuyor, o halde Onun sözünü dinlememek, Allah'ın emrini dinlememektedir. Hadis-i şerifleri inkâr etmek, Allah'ın vahyini inkâr etmektir.

Kur'an, Efendimiz (asm)'in her sözünün vahiyle olduğunu beyan ederken, bir Müslüman nasıl olur da o sözlere kıymet vermez, biz buna şaşıyoruz!..

On Beşinci Delil: Hadis-i şerifleri kabul etmeyenler Kur'an ile nasıl amel edecek?

Hadis inkârcıları: **"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."** diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Hadis-i şerifleri kabul etmeden Kur'an'a nasıl uyacaksınız?

Mesela: Kur'an أَقِيمُوا الصَّلَاةَ **Namaz kılın,** der. Peki, Kur'an'da namazların rekât sayısı var mı? Mesela, sabah namazının farzı kaç rekât ve nasıl kılınacak, bunu bize Kur'an'da gösterebilir misiniz? Hayır, gösteremezsiniz, çünkü bu meseleler Kur'an'da geçmemektedir. O halde sizler, hadisleri kaynak kabul etmezseniz, Kur'an'ın **"Namaz kılın."** emrine nasıl itaat edeceksiniz?

Yine Kur'an آتُوا الزَّكَوةَ **Zekat verin,** der. Peki, hangi maldan ve ne oranda zekât vereceğimizi, Kur'an'da gösterebilir misiniz? Mesela, balın zekâtı nedir? Tahılın zekâtı nedir? Develerin zekâtı kaçta kaçtır? Bunları ve zekâtın diğer meselelerini, bize Kur'an'da gösterebilir misiniz? Hayır, gösteremezsiniz, çünkü zekât ile ilgili bu meseleler Kur'an'da geçmemektedir. O halde sizler, hadisleri kaynak kabul etmezseniz, Kur'an'ın **"Zekat verin."** emrine nasıl itaat edeceksiniz?

Yine Kur'an أَتِمُّوا الْحَجَّ **Haccı tamamlayın,** der. Peki, haccı nasıl yapacağız? Mesela, Kâbe'nin etrafında kaç defa döneceğiz? Sefa ile Merve arasında kaç defa gidip geleceğiz? Haccın farzı ne, vacibi ne? Bunları Kur'an'da gösterebilir misiniz? Hayır, gösteremezsiniz, çünkü bu meseleler Kur'an'da geçmemektedir. O halde sizler, hadisleri kaynak kabul etmezseniz, Kur'an'ın **"Haccı tamamlayın."** emrine nasıl itaat edeceksiniz?

Bu üç misal gibi, üç yüz misal verebiliriz ki, eğer hadisleri ve sünnet-i seniyyeyi kabul etmezsek, Kur'an'la amel edemeyiz, Kur'an'ın emirlerini eda edemeyiz, Kur'an'a tabi olamayız ve Kur'an'ı yaşayamayız.

Şimdi ey hadis inkârcıları! Hâl böyle iken, sizler nasıl olur da Kur'an'a uyduğunuzu iddia ediyorsunuz? Hadisleri kabul etmeden Kur'an'ın hangi emrini yaşayabilirsiniz ve hangi hükmüyle amel edebilirsiniz? **Eğer aklınız varsa ve kalbiniz hâlâ ölmediyse, gelin bu inkârdan vazgeçin ve bu büyük hüsrandan kurtulun.**

On Altıncı Delil: Mescid-i aksa'yı kıble edinme emri Kur'an'da var mı?

Hadis inkârcılarına bir soru soracağız. Sorumuza geçmeden önce bir mukaddime yapalım.

Peygamberimiz (asm) Medine'ye hicret ettikten sonra, 17-18 ay **Mescid-i Aksa**'ya doğru namaz kılmıştı. Ancak kıblenin Kâbe'ye döndürülmesini çok arzu ediyordu. Çünkü Kâbe, Efendimiz (asm)'in atası Hz. İbrahim'in kıblesiydi. Ayrıca Kâbe, Arapların iftihar vesilesiydi. Kâbe'ye dönmek, Arapları imana davet hususunda daha teşvik ediciydi. Hem Kâbe'ye dönmekte, Yahudilere muhalefet vardı.

İşte bu gibi sebeplerden dolayı, Efendimiz (asm) Kâbe'ye dönmeyi çok arzu ediyordu.

Hz. Bera bu hususta şöyle der:

Biz Resullullah (asm) ile birlikte 18 ay kadar Mescid-i Aksa'ya doğru namaz kıldık. Namaz bitince çoğu kez Resullullah (asm) semaya bakar ve Cebrail'in getireceği vahyi beklerdi. *(İbni Mace, İkame, 56)*

İşte Peygamberimizin bu hâli üzerine, Bakara suresindeki şu ayet indi:

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ **Şüphesiz biz senin yüzünün semaya çevrilmesini görüyoruz.** فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا **Elbette seni razı olacağın bir kıbleye döndüreceğiz.** فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ **Artık (namazda) yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir.** *(Bakara, 2/144)*

Bu ayet-i kerimeyle, Efendimiz (asm) Kâbe'yi kıble yaptı. Şimdi bu hadisenin, meselemize bakan cihetini tahlil edelim:

Hadisenin meselemize bakan ciheti

Efendimiz (asm) namazda Kâbe'ye yönelmek istiyor. O kadar istiyor ki, her namazından sonra yüzünü semaya çevirip, vahyin gelmesini bekliyor. Ve bu hâl 18 ay devam ediyor. **Bundan şu sonuç çıkmaz mı?**

Efendimiz (asm) Mescid-i Aksa'yı kendi tercihiyle kıble yapmadı. Eğer kendi tercihiyle kıble yapsaydı, yüzünü semaya çevirip vahyin gelmesini ١٨ ay beklemez, kendi tercihiyle Kâbe'ye dönerdi. Ama Kâbe'ye dönemiyor, Kâbe'yi kıble yapamıyor, vahiy bekliyor. Demek **Peygamberimizin Mescid-i Aksa'ya doğru namaz kılmasını Allah emretti.** Peygamberimiz de bu emir üzerine Mescid-i Aksa'yı kıble edindi.

Bu tahlilden sonra, şimdi hadis inkârcılarına bir sorumuz var. **Sorumuz şu:**

- Kur'an'da Mescid-i Aksa'nın kıble edinilmesiyle ilgili bir ayet var mı? Bu emir Kur'an'ın neresinde geçiyor?

Kur'an'da böyle bir ayet yok! Bundan da anlaşılır ki: **Demek vahiy sadece Kur'an değil!** Efendimiz (asm)'a Kur'an'dan başka bir vahiy daha geliyordu. Bu vahye, **vahy-i gayr-ı metluv** denir. **Vahy-i gayr-ı metluv**, okunmayan vahiy demektir. Bundan maksat, Peygamberimiz (asm)'in Kur'an dışı aldığı vahiydir. Peygamberimize Mescid-i Aksa'ya doğru namaz kılmasının emredilmesi ve bu emrin Kur'an'da olmaması, **vahy-i gayr-ı metluvun** varlığına delildir.

Şimdi ey hadis inkârcıları! Siz diyorsunuz ki: **"Biz Kur'an'a tabiyiz. Kur'an'dan başka bir şeyle amel etmeyiz."** Peki, vahy-i gayr-ı metluvu ne yapacaksınız? Yaptığımız tahlille anladınız ki, her şey Kur'an'da geçmiyor, Kur'an dışında Peygamberimiz (asm)'e yapılan vahiy var. Siz hadisleri inkâr ettiğinizde, bu vahyi de inkâr etmiş oluyorsunuz. Bu inkârınızla da dinden çıkıyorsunuz. Hadi gelin, aklınızı başınıza alın ve bu halinizden tövbe edin.

On Yedinci Delil: "Resulün hükmünden ancak münafıklar kaçar." *(Nisa, 4/61)*

Hadis inkârcıları: **"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."** diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde Nisa suresinin 61. ayetine dikkat edin. Bakın Rabbimiz ne buyurmuş:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ Onlara denildiği zaman تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ وَإِلَى الرَّسُولِ Allah'ın indirdiğine -yani Kur'an'a- **ve Resüle gelin رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا münafıkların senden tam manasıyla yüz çevirdiklerini görürsün.** *(Nisa, 4/61)*

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

"Onlara 'Allah'ın indirdiğine ve Resule gelin.' denildiği zaman, münafıkların senden tam manasıyla yüz çevirdiklerini görürsün." *(Nisa, 4/61)*

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Bu ayet-i kerimede, münafıkların bir özelliği beyan ediliyor. O özellik, münafıkların iki şeyden yüz çevirmesidir. **Birincisi,** **مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ Allah'ın indirdiğinden**; **ikincisi,** **وَإِلَى الرَّسُولِ ve Resulden.**

Allah'ın indirdiğinden yüz çevirmek, Kur'an'ın hükümlerinden yüz çevirmektir. Peki, Resulden yüz çevirmek nedir? Sakın, **"Bu da Kur'an'dan yüz çevirmektir."** demeyin. Çünkü bu, Kur'an'ın hükümlerinden yüz çevirmek olamaz. Arapça bilmeyenler için bunu izah edelim:

إِلَى مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ وَإِلَى الرَّسُولِ ayetindeki **"vav"** harfi, atıf harfidir. Atıf harfi, kendinden sonrasıyla öncesinin farklı olduğunu gösterir. Biz bunu Türkçede de kullanıyoruz. Mesela, Ali ve Ahmet geldi, desek, Ahmet'in Ali'den farklı bir şahıs olduğunu anlarız. Ali farklıdır, Ahmet farklıdır. Bu farkı ortaya koyan edat da **"ve"** edatıdır.

Aynen bunun gibi, "Allah'ın indirdiğine ve Resüle gelin" denildiğinde, Resule gelmenin, Allah'ın indirdiğine, yani Kur'an'a gelmekten

farklı olduğunu anlarız. Eğer ikisi aynı olsaydı, arada **"vav"** atıf harfi kullanılmaz ve sadece **"Allah'ın indirdiğine gelin."** denilirdi. Hâlbuki böyle denilmemiş. Peki ne denilmiş: **Allah'ın indirdiğine ve Resüle gelin,** denilmiş.

Bütün bu izahlardan sonra sorumuz şu:

- Allah'ın indirdiği Kur'an'dır ve Kur'an'da geçen hükümlerdir. Peki, Resule gelmek nedir?

Aklınıza, sünnetine gelmek ve hadislerini kabul etmekten başka bir şey geliyor mu? Herhalde gelmiyordur.

Demek birisi, sadece Kur'an'ın hükümlerini kabul etse, bu yeterli değildir. Resulullah'ın hükümlerini de kabul etmelidir. Çünkü Resulullah (asm)'ın hükmü de Allah'ın hükmü gibidir ve bu hükümler de Allah'ın emriyledir. Aradaki tek fark, bu hükümler Kur'an'da değil, hadislerde geçmektedir.

Bu izahlardan sonra, şimdi hadis inkârcılarına bir çift sözümüz var:

Şimdi hadis inkârcılarına diyoruz ki, siz, **"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."** diyorsunuz. Peki, Nisa suresinin 61. ayetini hiç okumuyor musunuz? Bu ayet diyor ki, Resulullah'ın hükmünden ancak münafıklar kaçar. Siz münafık mısınız? Ya da münafığın sıfatını taşımaktan hayâ etmiyor musunuz? Bizler sizleri, halis mümin olmaya ve halis müminin sıfatı olan, Resullullah (asm)'ın sünnetini ve hadislerini kabul etmeye davet ediyoruz.

On Sekizinci Delil: "Kim Resule itaat ederse, şüphesiz Allah'a itaat etmiştir." *(Nisa, 4/80)*

Hadis inkârcıları: **"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."** diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde şu ayete dikkat edin. Bakın Rabbimiz ne buyurmuş:

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ Kim Resule itaat ederse فَقَدْ أَطَاعَ اللّٰهَ şüphesiz Allah'a itaat etmiştir. وَمَنْ تَوَلّٰى Kim de -senden- yüz çevirirse فَمَا

أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا biz seni onlar üzerine bir bekçi olarak göndermedik. *(Nisa, 4/80)*

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

"Kim Resule itaat ederse, şüphesiz Allah'a itaat etmiştir. Kim de -senden- yüz çevirirse, biz seni onlar üzerine bir bekçi olarak göndermedik." *(Nisa, 4/80)*

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Ayet-i kerimede, "Kim **Kur'an'a** itaat ederse, şüphesiz Allah'a itaat etmiştir." denilmiyor. Deniliyor ki: "Kim **Resule** itaat ederse, şüphesiz Allah'a itaat etmiştir." Eğer sadece Kur'an'ın emirlerine itaat kafi olsaydı, ayette **"Resul"** yerine **"Kur'an"** geçerdi.

Allah bizden, Resul (asm)'a itaat etmemizi istiyor. Ve bu itaati, kendine itaatin bir şartı kabul edip, kendine itaatle denk tutuyor.

"Kim Resule itaat ederse, şüphesiz Allah'a itaat etmiştir." ayetinin manayı muhalifi şudur: "Kim Resule itaat etmezse, şüphesiz Allah'a itaat etmemiştir." İşte hadis inkârcıları, Efendimiz (asm)'a itaat etmemekle ve hadislerini inkâr etmekle aslında Allah'a isyan ediyor.

Ey kardeşlerimiz, sakın bu hadis inkârcılarının sözlerini dinlemeyin. Değil dinlemek, onlardan şeytandan kaçar gibi kaçın. Eğer kendinizi Allah'a sevdirmek ve Allah'a itaat etmek istiyorsanız, Resulüne itaat edin. Ona itaat eden, Allah'a itaat etmiştir.

On Dokuzuncu Delil: "Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, Allah onu altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar." *(Nisa, 4/13)*

Hadis inkârcıları: **"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."** diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde şu ayetlere dikkat edin. Bakın bu ayetlerde Rabbimiz, kimin cennete kimin de cehenneme gideceğini şöyle beyan buyurmuş:

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ Allah onu altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. خَالِدِينَ فِيهَا Onlar orada ebedidirler وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ İşte bu büyük bir kurtuluştur. وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ Kim de Allah'a

ve Resulüne isyan ederse وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ ve Allah'ın koyduğu sınırları aşarsa يُدْخِلْهُ نَارًا Allah onu ateşe sokar خَالِدًا فِيهَا O orada ebedidir وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ Onun için alçaltıcı bir azap vardır. *(Nisa, 4/13-14)*

Şimdi bu ayet-i kerimeler üzerinde biraz tahlil yapalım:

Cenab-ı Hak bu ayetlerde, kimin cennete kimin cehenneme gideceğini beyan buyurmuş. Cennete gidecek olanlar, Allah'a ve Resulüne itaat edenler; cehenneme gidecek olanlar da Allah'a ve Resulüne isyan edenlerdir.

Allah'a itaat etmek, Kur'an'ın emirlerine itaat etmek; Allah'a isyan etmek de Kur'an'ın emirlerine isyan etmektir.

- Peki**, Resulüne itaat etmek ve ona isyan etmek nedir?**

Sakın, bu da **"Kur'an'a itaat etmek ve Kur'an'a isyan etmektir."** demeyin. Çünkü bu, Kur'an'a itaat ve isyan olamaz. Daha önce defalarca izah ettiğimiz bu meseleyi, makam münasebetiyle bir daha izah edelim:

مَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ ، مَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ ayetlerindeki **"vav"** harfi, atıf harfidir. Atıf harfi, kendinden sonrasıyla öncesinin farklı olduğunu gösterir. Biz bunu Türkçede de kullanıyoruz. Mesela, Fatih ve Mehmet geldi, desek, Mehmet'in Fatih'ten farklı bir şahıs olduğunu anlarız. Mehmet farklıdır, Fatih farklıdır. Bu farkı ortaya koyan edat da **"ve"** edatıdır.

Aynen bunun gibi, "Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse" ya da "Kim Allah'a ve Resulüne isyan ederse" denildiğinde, Resule itaatin veya isyanın, Allah'a itaat ve isyandan farklı olduğunu anlarız. Eğer ikisi aynı olsaydı, arada **"vav"** atıf harfi kullanılmaz ve sadece **"Allah'a itaat ederse ve Allah'a isyan ederse."** denilirdi. Hâlbuki böyle denilmemiş. Peki ne denilmiş: **"Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse"** ve **"Kim Allah'a ve Resulüne isyan ederse"** denilmiş.

Bütün bu izahlardan sonra sorumuz şu:

- Allah'a itaat, Kur'an'ın emirlerine itaattir. Allah'a isyan da Kur'an'ın emirlerine isyandır. Peki, Resulüne itaat ve isyan nedir?

Aklınıza, Onun sünnetine tabi olmak, bildirdiği hükümlere boyun eğmek ve hadislerini kabul etmekten başka bir şey geliyor mu? Herhalde gelmiyordur.

Demek birisi, Allah'a itaat makamında sadece Kur'an'ın hükümlerini kabul etse, bu yeterli değildir. Resulullah'a da itaat etmeli ve onun sözlerini de kabul etmelidir. Çünkü Resulullah'ın hükmü de Allah'ın hükmü gibidir ve bu hükümler de Allah'ın emriyledir. Aradaki tek fark, bu hükümler Kur'an'da değil, hadislerde geçmektedir.

Bu izahlardan sonra, şimdi hadis inkârcılarına bir çift sözümüz var:

Ey Hadis inkârcıları! Nisa suresinin 14. ayetine dikkat edin! Bakın ayet diyor ki:

"Resulullah'a isyan edeni Allah ateşe sokar!"

Bu ayet, sizin akıbetinizi haber veriyor.

Bunlar Resulullah (asm)'a isyan ediyorlar. Acaba Ona isyan etmekle, ahireti kazanacaklarını mı zannediyorlar. Vallahi eğer tövbe etmezlerse, ateşe girecekler ve hüsrana uğrayacaklar. Buna delilimiz de Nisa suresinin 14. ayetidir.

Yirminci Delil: "Kim Resule muhalefet ederse onu cehenneme sokarız." *(Nisa, 4/115)*

Hadis inkârcıları: **"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."** diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Madem siz Kur'an'a uyuyorsunuz, o halde şu ayete dikkat edin. Bakın Rabbimiz bu ayette, cehenneme kimi sokacağını beyan ediyor:

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ Kim Resule muhalefet ederse مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى kendisine hidayet belli olduktan sonra وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ ve müminlerin yolundan başkasına uyarsa نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى onu döndüğü yolda bırakırız. وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ve onu cehenneme sokarız. وَسَاءَتْ مَصِيرًا Cehennem ne kötü bir varış yeridir. *(Nisa, 4/115)*

Manaya bir daha dikkat kesilelim:

“Kim kendisine hidayet belli olduktan sonra Resule muhalefet eder ve müminlerin yolundan başkasına uyarsa, onu döndüğü yolda bırakır ve cehenneme sokarız. Cehennem ne kötü bir varış yeridir.” *(Nisa, 4/115)*

Şimdi bu ayet-i kerime üzerinde biraz tahlil yapalım:

Cenab-ı Hak bu ayet-i kerimede **iki kişiyi** tehdit ediyor. **Birincisi,** Allah’ın Resulü (asm)’a muhalefet eden; **ikincisi,** müminlerin yolundan başka bir yola uyan.

Hadis inkârcıları bu iki tehdidin tam muhatabıdırlar. Çünkü onlar hadisleri inkâr ederek, hem Efendimiz (asm)’a muhalefet ediyorlar, hem de müminlerin yolundan başka bir yola uyuyorlar. Zira müminlerin yolu, Peygamberimiz (asm)’in sünnetine tabi olmak; hadislerini kabul etmek ve sözüne itaat etmektir. Dünyadaki bütün müminler hadisleri kabul etmektedir. Bütün İslam üniversitelerinde hadis bölümleri bulunmaktadır. Hâl böyleyken, bunlar hadisleri inkâr ederek müminlerin yolundan sapmaktadır.

Peki, Resulullah’a muhalefet edenin ve müminlerin yolundan sapanın akıbeti nedir? Ayet-i kerime akıbetini beyan ediyor:

نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ Allah onu döndüğü yolda bırakır ve onu cehenneme sokar.

Ey hadis inkârcıları! Sizler Kur’an’a tabi olduğunuzu iddia ediyorsunuz. Peki, bu ayeti hiç okumuyor musunuz? Resulullah’a muhalefet etmenin ve müminlerin yolundan başka bir yola uymanın cezasının, cehennem olduğunu bilmiyor musunuz? Bilmiyorsanız şimdi öğrendiniz; peki şimdi ne yapacaksınız? Resulullah (asm)’a muhalefete devam edip, müminlerin yolu dışındaki dalalet yolunda yürümeye devam mı edeceksiniz; yoksa tövbe edip, Efendimiz (asm)’in sünnetine sımsıkı yapışacak mısınız? Seçim sizin...

Yirmi Birinci Delil: Kur'an 20'den fazla yerde Resulullah (asm)'a itaati emrediyor.

Hadis inkârcıları: **"Biz Kur'an'a uyarız. Kur'an bize yeter."** diyorlar. Biz de onlara diyoruz ki: Siz Kur'an'a uyduğunuzu nasıl söylersiniz? Kur'an, 20'den fazla yerde **"Resule itaat edin."** diyor. Sizlerse Resulullah (asm)'a itaat etmiyor ve sözlerini kabul etmiyorsunuz. Bu halinizle Kur'an'a uyduğunuzu nasıl iddia edersiniz?

Kur'an'da: أَطِيعُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ **Allah'a itaat edin ve Resule itaat edin,** emri 5 defa geçiyor.

أَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ **Allah'a ve Resulüne itaat edin,** şekliyle 4 defa geçiyor.

أَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ **Allah'a ve Resule itaat edin,** şekliyle 2 defa geçiyor.

Allah'a itaat zikredilmeden, direkt Peygamberimiz (asm)'e itaat emredilip, أَطِيعُوا الرَّسُولَ **Resule itaat edin,** şekliyle 1 defa geçiyor.

مَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ **Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse...** şekliyle 5 defa geçiyor.

Diğer geçişleriyle toplamda 20'den fazla ayette, **"Resule itaat edin."** denilerek, Peygamberimiz (asm)'e itaat etmemiz emrediliyor.

Şimdi, Kur'an'a uyduğunu iddia eden hadis inkârcılarına soruyorum:

- Size göre Resule itaat etmek nedir?

- Siz **"Resule itaat edin."** emrinden; Onun sünnetini inkâr edin ve hadislerini reddedin manasını mı anlıyorsunuz?

Yahu siz bir çırpıda, Kur'an'ın 20'den fazla ayetinin emrini çiğniyorsunuz; bundan sonra da Kur'an'a uyduğunuzu söylüyorsunuz!..

Vallahi siz Kur'an'a uymuyorsunuz, Kur'an'ı bilmiyorsunuz, Kur'an'ı anlamıyorsunuz. Kur'an size, **"Resule itaat edin."** diyor, sizlerse Resulullah (asm)'ın bütün sözlerini inkâr ediyorsunuz. Allah size hidayet etsin...

Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed (asm), kendisine uymamızı emreder.

"Benim sünnetimi beğenmeyen benden değildir." (Buhârî, Nikah 1; Müslim, Nikah 5)

Buraya kadar hep Kur'an'dan konuştuk. Hadis inkârcılarının, **"Biz Kur'an'a uyarız."** sözlerinin ne büyük bir safsata olduğunu gösterdik. Bu dersimizde ise, Efendimiz (asm)'ın konumuza bakan birkaç hadisini nakledeceğiz. Nakledeceğimiz ilk hadis-i şerifi; Ebu Davud, İbni Mâce, Tirmizî ve Ahmed İbni Hanbel hazretleri nakletmişler. Efendimiz (asm) şöyle buyurmuş:

أَلاَ Dikkat edin! إِنِّي أُوتِيتُ الْقُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ Şüphesiz bana Kur'an ve onun bir misli verildi. أَلاَ يُوشِكُ رَجُلٌ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ Dikkat edin! Karnı tok bir adamın koltuğuna yaslanarak şöyle diyeceği gün yakındır عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْقُرْآنِ Sizin bu Kur'an'a uymanız gerek. -Yani başka bir şeye uymanıza gerek yok- **فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلاَلٍ فَأَحِلُّوهُ Onda helal bulduklarınız helal kabul edin وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ Onda haram bulduklarınızı da haram kabul edin أَلاَ** -Efendimiz diyor ki- **Dikkat edin! وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ Allah'ın Resulünün haram kıldıkları, Allah'ın haram kıldıkları gibidir.** *(Ebû Dâvûd, Sünnet 6; İbn-i Mâce, Mukaddime 2; Tirmizî, İlim 10; Ahmed b. Hanbel, 6/8)*

Bu hadis-i şerifte Efendimiz (asm), hadis inkârcılarını haber vermiş. Onları uyarmak için diyor ki: **"Bana Kur'an ve onun bir misli verildi. Allah'ın resulünün haram kıldıkları, Allah'ın haram kıldıkları gibidir."** Efendimiz (asm) böyle diyor, ama hadis inkârcıları Peygamberimiz (asm)'in sözünü kabul etmiyorlar.

Başka bir hadiste Efendimiz (asm) şöyle diyor:

فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir. *(Buhari, Nikah, H. No: 4776; Müslim, Nikah, H. No: 1401; Nesâi, Nikah, H. No: 3217; Müsned-i Ahmed, 3/241)*

Başka bir hadislerinde de şöyle buyurmuş:

فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي Kim benim sünnetimle amel etmezse benden değildir. *(İbni Mâce, Nikah, 1)*

Şimdi hadis inkârcılarına bir sorumuz var:

- Efendimiz (asm): **"Benim sünnetimden yüz çeviren benden değildir. Benim sünnetimle amel etmeyen benden değildir."** diyor. Ey hadis inkârcıları! Siz Peygamberimiz (asm)'in sünnetiyle amel etmediğinize göre, Ondan değilsiniz. **Peki siz kimdensiniz?** Bunu hiç düşündünüz mü?

Bir hadis-i şerif daha nakledelim:

إِنَّ أَوَّلَ ذَهَابِ الدِّينِ تَرْكُ السُّنَّةِ Dinin elden gidişi sünnetin terkiyle başlar. يَذْهَبُ الدِّينُ سُنَّةً سُنَّةً كَمَا يَذْهَبُ الْحَبْلُ قُوَّةً قُوَّةً Bir halatın iplik iplik ortadan kalkması gibi, din de sünnetlerin birer birer terkiyle ortadan kalkar. *(Darimi, Mukaddime 16)*

Kardeşlerimiz, bu konuda nakledilebilecek çok hadis-i şerif var; biz bunlarla yetinelim. Zaten aklı olana bunlar kâfi gelir. Aklı olmayanaysa, kitaplar dolusu anlatsak nafile...

Ravide aranan şartlar

Burada, **hadis usulü**ne ait bazı bilgiler paylaşacağız. Bu bilgiler sayesinde, hadislerin ne kadar güvenilir olduğu ortaya çıkacak.

Kendisinden hadis nakledilen ravide şu şartlar aranır:

1. Ravi **Müslüman** olmalıdır. Müslüman olmayandan hadis alınmaz.

2. Ravi **akıl sahibi** olmalıdır. Temyiz yaşına gelmeyenden ve mecnundan hadis alınmaz.

3. Ravi **doğru sözlü** olmalıdır. Yalancı bilinen kimsenden hadis alınmaz.

4. Ravi **meşhur** olmalıdır. Yani kendisinden en az iki kişi hadis almış olmalı veya cerh ve tadil yönünden hâli bilinmelidir. Meşhur olmayandan hadis alınmaz.

5. Ravi **müdellis** olmamalıdır. Yani hadis rivayetini dürüst şekilde yapmalıdır. Eğer ravi, hadisin senedinde ve metnindeki bir kısım kusurları gizlemeye kalkarsa, bu kimseden hadis alınmaz.

6. Ravi **diyanet sahibi** olmalıdır. Farzları yapmayan ve haramları işleyen kimseden hadis alınmaz.

7. Ravinin **itikadı düzgün** olmalıdır. Küfre düşen sapık inanç sahiplerinden hadis alınmaz. Ehl-i bid'a olan Şia'dan hadis alınırsa da onların küfre düşenlerinden yine hadis alınmaz.

8. Ravi **mürüvvet** sahibi olmalıdır. Yani insanî yönü ve ahlâkî durumu güzel olup; örf ve edebe riayet etmelidir. Mürüvveti noksan kişiden hadis alınmaz.

9. Ravinin **zabtı tam** olmalıdır. Yazdıklarına ve ezberlediklerine hâkim olmalıdır. Hafızası zayıf olan kimselerden hadis alınmaz.

10. Hadisin **sened**inde kopukluk olmamalıdır. Buna **"İttisal şartı"** denir. Hadisin sahih olabilmesi için, Resulullah (asm)'a kadar **birbirini görmüş** olan raviler kanalıyla gelmelidir. Arada kopukluk olursa, bu hadis sahih olmaz.

11. Hadise **muhalefet** olmamalıdır. Yani hadis, bir başka hadisin veya ayetin hükmüne muhalefet etmemelidir. Muhalefet taşıyan hadisler sahih olmaz. Bunlara **Şaz, Münker** gibi isimler verilmiştir.

12. Hadis **muallel** olmamalıdır. Yani herkesin fark edemeyip, sadece hadis ilmini çok iyi bilenlerin keşfedeceği ince bir kusur bulunmamalıdır.

Bir hadisi sahih kabul edebilmek için bu 12 şartı aramada âlimler müttefiktirler. Bunlardan biri eksik olursa, hadis **"sahih"** olmaz.

Bu şartlardan başka, bir de **hususi şartlar** vardır. Mesela İmam Buhari'ye göre, Ravi hadisi kimden rivayet ediyorsa, onunla beraberliği olmalı ve uzun bir müddet onunla yaşamalıdır. Demek İmam Buhari'ye göre, biraz evvel saydığımız 12 şart bir hadiste bulunsa dahi, hadisin ravisi, rivayeti aldığı şahısla uzun bir zaman yaşamamışsa, bu hadis sahih değildir.

İşte hadis alimleri bir hadisi sahih kabul ederken, âdeta kılı kırk yarmış ve hadisi ondan sonra sahih kabul etmişlerdir. Hâl böyleyken, onların sahih kabul ettiği bir hadise uydurma demek, ancak kişinin cehaletindendir. Onların sahih dediği bir hadis, bizim nazarımızda da sahihtir.

Niçin bir hadis imamı bir hadisi sahih kabul ederken diğeri sahih kabul etmemiş?

Bu sorunun cevabı için, ravilerin tabakalarını bilmeliyiz.

Hadis ravileri şu beş tabakadan birinde yer alır:

Birinci Tabakada bulunan hadis ravileri: Bunlar, bir ravide aranan bütün sıhhat şartlarına, yani bir önceki derste anlattığımız 12 şarta, tam ve eksiksiz olarak sahip olan ravilerdir. Ayrıca, hadis aldığı zatı uzun müddet görmüş ve tam bir tanışma hasıl olmuştur. Bu tabakada olan raviler, **sıhhatçe en üstün ravilerdir. Bu tabaka, İmam Buhari'nin hadis aldığı tabakadır.**

İkinci Tabakada bulunan hadis ravileri: Bunlar, birinci tabakadaki raviler gibi, bir ravide aranan bütün sıhhat şartlarına sahiptirler. Ancak bunlar, hadis aldığı zat ile beraberliği az olan kimselerdir. İmam Buhari, bu tabakanın hadislerini sahih kabul etmezken; **İmam Müslim,** bu tabakanın rivayetini sahih kabul eder. İmam Müslim için, ravi ile hocası arasında kısa bir beraberlik yeterlidir. Hâlbuki İmam Buhari, bu beraberliğin uzun bir müddet olmasını şart koşmuştur.

Bu izahla şu mesele anlaşılmış oldu:

- Niçin bir hadisi İmam Buhari sahih kabul etmezken, İmam Müslim sahih kabul ediyor?

Bunun sebebi, imamların ravide aradıkları şartların farklı olmasıdır. İmam Buhari, ravinin, hadis aldığı zatın yanında uzun zaman yaşamasını şart koşarken, İmam Müslim kısa bir beraberliği yeterli görmektedir. Dolayısıyla aynı hadisi, İmam Buhari sahih kabul etmezken, İmam Müslim sahih kabul etmektedir. Demek mesele, alimlere göre, hadisin sahih olabilmesi için aranan şartlardaki farklılıktır.

Üçüncü Tabakada bulunan hadis ravileri: Bunlar, hocalarıyla uzun zaman beraber olan; ancak adalet ve zabt yönlerinde bir kusur ve bir eksiklik bulunan ravilerdir. Bunlar kabul ve red ortasındadırlar. Bazıları bu ravileri makbul kabul ederken, bazıları reddetmiştir. **Ebu Davud** ve **İmam Nesai,** bu vasıftaki ravilerin nakillerini sahih kabul eder.

Yine aynı meseleye vurgu yapalım:

- Niçin bir hadise İmam Buhari sahih değil derken, Ebu Davud ve İmam Nesai sahihtir diyor?

Çünkü hadiste aradıkları şartlar farklı. İmam Buhari, ravide adalet ve zabt yönünde hiçbir kusuru kabul etmiyor. Hâlbuki Ebu Davud ve İmam Nesai, hadis naklettiği zatla uzun süre yaşayan ravilerdeki adalet ve zabt yönündeki bir kusuru kabul ediyor ve onların rivayetini sahih kabul ediyor. Demek fark, hadisi sahih kabul etmedeki usul farkından geliyor.

Dördüncü Tabakada bulunan hadis ravileri: Bunlar, hem hadis aldığı zatla aralarında tanışıklık olmayan hem de **adalet** ve **zabt** yönlerinde bir kusur olan ravilerdir. Bu tabaka **İmam Tirmizi**'nin tabakasıdır. İmam Tirmizi, bu çeşit hadisleri bazı şartlarla kitabına almıştır. Diğer hadis alimleri ise, bu tabakanın hadisini kabul etmemiştir.

Beşinci Tabakada bulunan hadis ravileri: Bunlar, **zayıf** ve **meçhul** ravilerin dahil olduğu grubu teşkil eder. Buhari ve Müslim'in şartlarıyla amel edenlere göre, bunlardan hadis almak caiz değildir. Ebu Davud ve ondan sonra gelenlere göreyse; fıkhi meseleleri kuvvetlendirmek için, bu tabakaya mensup kişilerden hadis almak caizdir.

Sözün özü, hadisin sahih olup olmadığı hususundaki ihtilaf, alimlerin ravide aradığı şartların farklılığından ileri geliyor. İmam Buhari, ravinin, hadis aldığı zatın yanında uzun zaman yaşamasını şart koşarken, İmam Müslim kısa bir beraberliği yeterli görüyor. Yine İmam Buhari ve İmam Müslim'e göre, ravinin adalet ve zaptında hiçbir kusur olmaması gerekirken, Ebu Davud ve İmam Nesai'ye göre, hadis naklettiği zatla uzun süre yaşayan ravilerdeki kusur sorun teşkil etmiyor. İşte bu gibi sebeplerden dolayı da bir alim bir hadise **"sahihtir"** derken, diğeri sahih kabul etmiyor.

Bu izahtan şu da anlaşıldı ki:

İmam Buhari Hazretleri bir hadise **"Sahih değildir."** dediğinde, biz bu sözden, bu hadisin uydurma olduğunu anlamıyoruz. Sadece hadisin, İmam Buhari'ye göre sahihlik şartlarına haiz olmadığını anlıyoruz. Yani İmam Buhari'nin sahih kabul etmediği bir hadis, pekâlâ sahih olabilir.

Sahabeler hadisleri yazmış mıdır?

Bazı hadis inkârcıları, **"Sahabeler hadisleri yazmamıştır. Hadisler 300 sene sonra yazılmıştır."** diyerek, meseleyi bilmeyenleri şüpheye sokmaktadır. Bu dersimizde bu şüpheyi inşallah izale edeceğiz.

Peygamber Efendimiz (asm), İslam'ın ilk yıllarında hadisleri yazmayı sahabesine yasaklamıştı. Ebu Said el-Hudri Hazretlerinin naklettiği bir hadis-i şerifte, Efendimiz (asm) şöyle der:

"Benden bir şey yazmayın. Kim benden, Kur'an'dan başka bir şey yazdıysa onu imha etsin. Benden -sözlü- rivayette bulunun, bunda bir mahzur yok. Kim bilerek bana yalan nispet ederse ateşteki yerini hazırlasın." *(Müslim, 4/2298)*

Zeyd ibni Sabit Hazretleri de bu zaman için şöyle der:

"Kur'an ve teşehhüdden başka bir şey yazmadık."

Yasaklama konusunda, Hz. Ömer, Muaz b. Cebel, İbni Abbas, Abdullah İbni Ömer ve Ebu Musa gibi başka sahabelerden de rivayetler gelmiştir.

Hadislerin yazılmasının yasaklığını bildiren hadisler hususunda, alimler farklı izahlar yapmışlardır. Bazı alimlere göre, hadislerin yazılmasındaki yasak, Kur'an'ın yazıldığı sayfalarla ilgilidir. Yani **aynı sayfaya hem Kur'an hem de hadis yazılması yasaktır.** Farklı farklı sayfalara yazılması yasaklanmamıştır.

Bir kısım alimler de şöyle demiştir:

Hadisleri yazmak hususundaki yasak herkes için değil, sadece hafızası kuvvetli olanlar içindi. Bundan maksat da onların yazıya güvenerek hadisleri ezberleme işini ihmal etmelerini önlemektir. Hafızası zayıf olanlar yazma hususunda izin istemişler ve kendilerine izin verilmiştir.

Hadis yazmanın yasaklığı hususunda ekser alimler de şöyle demiştir:

Hadislerin yazılmasının yasaklığıyla ilgili hadisler, İslam'ın ilk yıllarına aittir. Bu yıllarda hadislerin yazılması, şu **iki sebepten ötürü yasaklanmıştır:**

1. Kur'an ile hadislerin karıştırılma ihtimali.

2. Hadisleri yazmakla uğraşırken Kur'an'ın ihmal edilebileceği ihtimali.

Daha sonraki yıllarda ise **şu sebeplerden dolayı, hadisleri yazmaya izin verilmiştir:**

1. Ayetlerin çoğunun nazil olması,

2. Ayetlerin yazımında gerekli titizliğin gösterilmesi,

3. Kur'an hafızlarının çoğalması,

4. Müslümanların Kur'an'ın üslûbunu kavraması ve artık hadislerle Kur'an'ın karışma ihtimalinin yok olması,

5. Hadisle meşgul olup Kur'an'ı ihmal etme endişesinin ortadan kalması.

İşte bu gibi sebeplerden dolayı hadislerin yazımına izin verilmiş ve birçok sahabe hadisleri yazıyla muhafaza etmiştir.

Hadislerin yazılmasına izin verilmesine dair bir rivayeti şöylece nakledelim:

Abdullah İbni Amr (ra) Hazretleri der ki: Ben Hz. Peygamber (asm)'dan işittiğim şeyleri ezberlemek arzusuyla yazıyordum. Kureyş beni menederek:

"Sen Resulullah (asm)'dan her duyduğunu yazıyorsun. Hâlbuki Resulullah (asm) bir insandır. Öfke ve rıza, her iki hâlde de konuşur." dediler.

Bunun üzerine yazmaktan vazgeçtim. Ancak durumu da Hz. Peygamber (asm)'a arz ettim. Resulullah (asm) parmağıyla mübarek ağızlarına işaret edip buyurdu ki:

"Yaz. Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, buradan haktan başka bir şey çıkmaz." *(Ahmed ibni Hanbel, Müsned, II, 158)*

Yine Hz. Enes'ten gelen bir rivayette, Hz. Enes'in Peygamberimiz (asm)'dan dinleyip yazdığı hadisleri, daha sonra gidip Peygamberimize okuyarak arz ettiği belirtilir. Enes b. Malik Hazretleri hadis rivayeti sırasında, hadislerin yazılı olduğu bu defterleri talebelerine gösterirdi. Bundan anlaşılıyor ki, Enes b. Malik Hazretleri de hadisleri yazıyordu.

Hadislerin yazılması hususunda izin ifade eden çok rivayet vardır:

- Hafızasından şikâyet edenlere Resulullah (asm)'ın: **"Sağ elinizi yardıma çağırın.", "İlmi yazı ile bağlayın."** gibi tavsiyelerde bulunması;

- Bazı konuşmaların yazılı metnini isteyenlere yazılıp verilmesi;

- Hepsi de hadisten ibaret olan ve sayısı 300'ü bulan mektupların varlığı,

Hz. Peygamber (asm)'in, hadislerin yazılması hususundaki iznine ve sahabelerin yazdığına delildir.

Yine birçok sahabenin yazdığı hadis mecmuaları bizlere ulaşmıştır. Bu sahabelerden bazıları şunlardır:

- Abdullah İbni Amr (ra) Hazretlerinin yazdığı mecmuaya **"Sahife-i Sadıka"** denilmiştir. Bu mecmuada 1.000 kadar hadis vardır ve bu hadisler Ahmed ibni Hanbel'in Müsned'inde yer alır.

- Cabir İbni Abdullah'ın mecmuası: Hz. Cabir'in (ra) Mescid-i Nebevi'de ders halkası kurup talebelerine hadis rivayet ettiği ve talebelerinin, kendisinde bulunan bu hadisleri yazdığı kitaplarda belirtilmiştir.

- Enes b. Malik'in mecmuası: Hübeyre ibni Abdurrahman şöyle anlatıyor: Halk Enes'e hadis hususunda fazla ısrar etmişti. Bunun üzerine Hz. Enes onlara bir kısım mecmualar getirip şöyle dedi: "Bunlar, Resulullah (asm)'tan işitip yazdıklarımdır. Yazdıktan sonra bunları Resulullah'a okuyup arz ettim." *(Bağdâdî, Takyîdu'l-İlm)* Ayrıca Hz. Enes iki oğluna, Resulullah (asm)'dan mervi hadisleri yazmalarını emreder ve: "Biz yazmayanların ilmini ilim addetmezdik." derdi.

- **Bunlardan başka;** Semure ibni Cundeb'in, ibni Abbas'ın, Abdullah ibni Ömer'in, Sa'd ibni Ubade el-Ensâri'nin, Abdurrahman ibni Ebî Evfa'nın, Mugire ibni Şu'be'nin ve daha birçok sahabenin hadisleri yazdıklarına dair rivayetler mevcuttur. Burada teferruata girmeye gerek duymuyoruz. Dileyenler bu bilgileri, **usul-u hadis kitaplarında** bulabilirler.

Sahabe tarafından kaleme alınan mecmualar bir yana, Hicri I. yüzyılın ikinci yarısıyla, II. yüzyılın ilk yarısında 400 kadar muhaddisin hadisleri yazdığı artık belgeleriyle bilinmektedir.

Ancak şunu da belirtmeliyiz ki; bir kısım sahabeler hadisleri yazıyla muhafaza etse de hadislerin tamamı sahabeler tarafından yazılmamıştır. Burada şu soru ortaya çıkıyor:

"Sahabeler hadislerin tamamını niçin yazmamıştır?"

Bunun sebebi, bir kısım sahabelerin yazmayı hoş görmemesi ve ilmin hafızaya yazılması gerektiğine inanmalarıdır. Bu meseleyi anlayabilmek için, o asrın şartlarına bakmak gerekir.

Arapların çoğu okuma-yazma bilmezdi. Bu hakikate Efendimiz (asm) şu sözüyle dikkat çeker:

"Biz ümmî bir ümmetiz, yazı ve hesap bilmeyiz." *(Buhari, Savm, 13; Müslim, Siyam, 15; Ebu Davud, Savm, 4)*

İşte Arapların çoğu okuma-yazma bilmedikleri için, şiir, hitabet, savaş kıssaları ve nesep bilgileri gibi kültürlerini şifahî yolla, yani sözlü olarak nakletme geleneğine sahiptiler. Bu da Arapların ezberleme yetenekleri çok geliştirmişti. Fevkalâde bir hafıza gücüne sahiptiler. Bu insanların içinde, işittikleri uzun bir şiiri veya hitabeyi, bir defa dinlemekle ezberleyebilecek kadar kuvvetli hafızası olanlar vardı. Peygamberimiz (asm) konuşurken, kelimeleri, sayılacak derecede yavaş telaffuz etmesi sebebiyle, bu kişiler hadisleri kolayca ezberleyebiliyorlardı. Onların hafıza kuvvetine dair birkaç sözlerini nakletmek herhalde yerinde olur:

İbni Şihab demiştir ki: Ben Bakî'den geçerken, kaba bir söz gelmesin diye kulaklarımı tıkarım. Vallahi kulağıma girip de unutmuş olduğum hiçbir şey yoktur.

İmam Şâbî de benzer sözü söyler. Yine İbni Abbas Hazretleri, Ömer İbni Ebî Rebîa'ya ait bir kasideyi tek dinlemede ezberlemiştir.

Bunun örnekleri çoktur. Arap edebiyatı okuyanlar bu örnekleri çok iyi bilirler. Meseleyi uzatmamak için fazla misal vermiyoruz.

Böyle kuvvetli bir hafızaya sahip olmak sadece sahabelere de has değildi. Arapların birçoğunda bu özellik vardı. İşte fıtri olan bu özellik, Allah'ın hususi ihsanıyla birleşince, bir hadisi bir defa işitmekle ezberleyen ve ezberlediğini asla unutmayan sahabeler ortaya çıktı. Böyle bir hafızanın neticesi olarak da bazı sahabeler hadislerin yazılmasına karşı çıkıyorlardı. **Bu karşı çıkışın sebepleri şunlardır:**

1. Onların yazmaya ihtiyacı yoktu. Çünkü onlar bütün hadisleri bir defa dinleyerek ezberliyor ve bir daha unutmuyorlardı.

2. Hadisler yazılırsa Kur'an'ın ihmal edilebileceğini düşünüyorlardı.

3. İlim talibinin yazıya güvenerek ezberi azaltmasından korkuyorlardı. Çünkü onlara göre ilim, yazılan şey değil, hafızada tutulan şeydi. Nitekim el-Halil der ki: "İlim, dolaba değil akla yerleştirilendir."

İşte bu gibi sebeplerden dolayı, dâhi derecede zekaya sahip ve müthiş hafızaları olan başta Abdullah İbni Mesud, Ebu Musa el-Eşari, Ebu Hüreyre, İbni Abbas, Ebu Said el-Hudri ve Abdullah İbni Ömer gibi zatlar hadisleri yazmıyor ve yazılmasına karşı çıkıyorlardı.

Dilerseniz şimdi, hadisleri yazmaya karşı çıkan bazı sahabelerden birkaç söz nakledelim:

Ebu Said el-Hudrî Hazretleri (ra), kendisinden dinlediği hadisleri yazmak isteyenlere müsaade etmez ve şöyle derdi:

"Hadislerden Mushaflar mı yapmak istiyorsunuz? Peygamberimiz (asm) bize söylüyordu, biz de ezberliyorduk. Öyleyse siz de bizim gibi ezberleyin."

İbni Abbas Hazretleri şöyle demiştir: "Biz ilmi ne yazarız, ne de yazdırırız."

Ebu Bürde der ki: Ebu Musa bize bir kısım hadisler rivayet etti. Biz bunları yazmaya kalktık... Bize: "Yoksa benden işittiklerinizi yazıyor musunuz?" dedi. "Evet." cevabımız üzerine: "Bana onları getirin." dedi. Getirtip suda hepsini yıkadı ve: **"Biz nasıl ezberlediysek, siz de ezberleyin."** dedi.

Muhammed İbni Şirin der ki: Abîde'ye: "Senden dinlediklerimi yazayım mı?" diye sordum. "Hayır!" dedi ve bana sordu: "Ben sana kitaptan mı okuyorum?" Ben de "Hayır!" dedim.

İmam Şâbî der ki: "Ben beyaz üzerine siyah hiç yazmadım. Bir kimseden dinlediğim hadisi bana bir kere daha tekrar etmesini de arzulamadım."

Bu meselenin örnekleri çoktur. Biz bu kadarla yetinelim ve hemen şunu da ilave edelim ki: **Yazmaya karşı çıkan bu zatların hemen hepsi,** sonradan dikkatsiz ravileri görünce, bu kanaatlerinden vazgeçerek **hadislerin yazılmasını tavsiye etmiş, talebelerine hadis yazdırmış, hatta kendileri de hadislerin yazılı olduğu metinler edinmişlerdir.**

Sahabeler arasındaki yazıp yazmama hususundaki ihtilaf, yani bir kısım sahabenin yazarken, diğer kısmın yazmaması; sahabeden sonraki **tabiin** asrından da devam etti. Bir kısım tabiin alimleri, sahabeler gibi müthiş bir hafızaya sahip olduklarından hadisleri yazmıyor, sahabelerden sadece dinlemekle ezberliyordu. Bir kısmı ise, hadisleri yazıyla muhafaza ediyordu.

Hadisleri ezberleyen zatların hafıza kuvvetlerini şununla anlayın ki:

- Yüz bin hadis-i şerifi, senetleriyle birlikte ezberleyene **"Hafız"** denir.
- İki yüz bin hadis-i şerifi, senetleriyle birlikte ezberleyene **"Şeyhu-l hadis"** denir.
- Üç yüz bin hadis-i şerifi, senetleriyle birlikte ezberleyene, **"Huccetü-l İslam"** denir.
- Üç yüz binden daha çok hadis-i şerifi, senetleriyle birlikte ezberleyene **"Hadis imamı"** ve **"Hadis müçtehidi"** denir.

Hadis imamlarından bir kısmı **beş yüz bin hadisi ezberlemiştir. Ahmed b. Hanbel Hazretleri bir milyon hadisi,** senetleriyle birlikte ezberlemiştir. Bugün değil beş yüz bin, beş yüz hadisi, senetleriyle birlikte ezberleyen bir kişi bulamazsınız.

Dolayısıyla o insanların hafıza kuvvetini, kendinize kıyas etmeyin. Onlar, hem bulundukları ortamın hafızalarını kuvvetlendirdiği, hem de bunun üstüne, Allah'ın hususi ihsanına sahip kişilerdi.

İşte böyle bir hafızaya sahip olmaları ve başta beyan ettiğimiz sebeplerden dolayı, sahabelerin ve tabiinin birçok muhaddisi hadisleri yazmamış, hadisleri şifahi olarak nakletmiştir.

Hadislerin devlet eliyle yazım işi, bu büyük alimlerin ölümü ve hadislerin kaybolması korkusuyla, **Halife Ömer b. Abdülaziz döneminde** başlamıştır. Hadislerin kitap halinde toplanmasına **"tedvin"** denir. T**edvin dönemini** ayrıca anlatacağız. Şimdi bu konuya girmiyoruz.

Herhalde sahabelerin niçin bütün hadisleri yazmadığı meselesi anlaşılmıştır. Aslında onlar hadisleri yazmışlar, ancak kâğıda değil, hafızalarına yazmışlar. Ne zamanki onlar gibi hafızaya yazacak insanlar azalmış, o zaman bu hadis alimlerinin hafızalarındaki hadisler alınıp kayda geçirilmiş. İş mesele bu kadar basit.

Tedvin safhası, hadislerin resmen yazılıp kitap haline getirilmesi

Tedvin, hadislerin resmen yazılıp kitap haline konması demektir. Burada **"resmen"** kelimesinin ehemmiyeti var. Zira önceki konularda anlattığımız üzere, hadislerin yazılması, ferdî ve hususî olarak Efendimiz (asm) devrinde başlamış bir faaliyettir. Hem bazı sahabeler, hem de tabiinin bazı alimleri hadisleri yazıyordu. Ancak bunların hiçbiri, tedvin kelimesiyle ifade edilen yazma işine girmez**. Çünkü tedvinde, hadislerin tamamının yazılması söz konusudur.** Öyleyse tedvinin daha mükemmel tarifini şöyle yapabiliriz:

"Tedvin, hadislerin tamamını kapsayan ve devlet eliyle yürütülen yazma faaliyetidir."

Tedvin işi, Emevi halifelerinden **Ömer İbni Abdulaziz ile başlar.** Zaman olarak da I. yüzyılın ikinci yarısı ile II. yüzyılın ilk yarısını içine alır.

Tedvine sevk eden en önemli iki sebep şudur:

1. Hadisleri ezberleyen alimlerin ölümü ve hadislerin yok olma endişesi.

Daha önceki derslerde anlattığımız gibi, hadislerin bir kısmı yazılsa da sahabelerin ve tabiinin alimlerin çoğu hadisleri ezberleyerek

muhafaza ediyor; hatta bir kısmı, ezberlemek için yazdıkları hadisleri, ezberledikten sonra imha ediyordu. İşte hadisleri ezberleyen bu büyük alimlerin teker teker ölümü, hadislerin yok olma endişesini ortaya çıkardı. Bu sebeple de bu alimler vefat etmeden, onların hafızalarına yazdıkları hadisleri, kağıda yazma ihtiyacı ortaya çıktı. Bu, hadislerin tedvinindeki birinci sebeptir.

2. Hadislerin tedvinindeki **ikinci sebep:** Hadis uydurma faaliyetlerinin artmasıdır.

Bir kısım din düşmanlarının, uydurma hadisleri sahih hadislerin içine sokma çabası; siyasi ve mezhebi ihtilaflar sebebiyle, kişilerin kendi görüşünü kuvvetlendirmek için hadis uydurmaya başlaması; hatta bir kısım iyi niyetli zatların, insanları teşvik için, amellerin sevabı gibi bazı hususlarda hadis uydurması, sahih hadislerin yazılmasını gerekli kılmıştır.

İşte bu iki sebepten dolayı hadis-i şerifler, devlet eliyle yürütülen bir faaliyetle yazıyla kaydedilmiştir. Halife Ömer İbni Abdulaziz'in, Medine valisi Ebu Bekr İbni Hazm'a gönderdiği bir mektup şu şekildedir:

"Beldende Hz. Peygamber (asm) ile ilgili hadisleri araştır, topla ve yaz. Ben ilmin yok olmasından ve âlimlerin tükenmesinden korkuyorum. Bu iş yapılırken sadece Resulullah (asm)'ın sünneti kabul edilsin. Alimler mescid gibi herkese açık yerlerde oturup tedrisatta bulunarak ilmi yaysınlar, bilmeyenlere öğretsinler. Zira ilim gizli kalmadıkça yok olmaz." *(Dârimî, "Mukaddime", 43; Buhârî, '"İlim", 34; Hatîb, Takıyîdü'l-ilm, s. 106)*

Halifenin bu ve benzeri emirleriyle, bütün İslam beldelerinde hadisler yazılmaya başlanmış; yazılan hadisler defterler hâlinde merkeze gönderilmiş; merkezde toplanan hadisler, hadis alimleri tarafından belli bir kontrolden geçirilmiş ve yazılan hadisler çoğaltılarak tekrar İslam beldelerine gönderilmiştir.

Tedvin faaliyetinde şu iki nokta önemlidir:

1. Hadisler **sünen, sahih** veya **müsned** gibi herhangi bir tasnif tarzında yazılmamıştır. Burada sadece hadisleri deftere geçirmek ve yazıyla tespit etmek esas alınmıştır. Sünen, sahih ve müsned gibi kısımlara ayrılması**, tasnif devri**nde olmuştur. Tasnif devrini bir sonraki derste işleyeceğiz.

2. Kaydedilen hadisler **sahih, hasen, zayıf** gibi kısımlara ayrılmamış, hepsi iç içe, yan yana yazılmıştır. Hadislerin bu kısımlara ayrılması sonraki asırda olmuştur. Bu konudaki detaylı bilgiyi, **"Cerh ve tadil"** başlığında anlatacağız.

Tedvin safhasını kısaca bu şekilde özetlemek mümkündür. Tedvin safhasında hizmeti geçen alimlerin isimlerini, kendisinden hadis alınan ravileri ve yazılan eserlerin isimlerini, dersi uzatmamak adına beyan etmedik. Dileyenler bu bilgileri, usul-i hadis kitaplarının **"Tedvin"** bahsinde bulabilirler.

Tasnif safhası, hadislerin farklı şekillerde tasnif edilmesi

Tasnif, sınıflara ayırmak ve sınıflamak demektir. Bir önceki dersimizde **tedvin** konusunu işlerken şöyle demiştik:

Tedvin, hadislerin tamamını kapsayan ve devlet eliyle yürütülen yazma faaliyetidir.

Tedvinde yapılan iş, sadece hadisleri deftere geçirmek ve yazıyla tespit etme işidir. Tedvinde, hadisler konularına bakılmaksızın karışık bir şekilde kaydedilmiştir. Karışık şekilde kaydedilen hadisler içinde, aranan bir hadisi bulmak zordu. Bu zorluğun ortadan kalkması için, hadis alimleri hadisleri farklı şekillerde tasnif ettiler. Bazen hadisleri bir konu başlığı altında topladılar. Bazen de ravileri esas yapıp, bir ravinin naklettiği bütün hadisleri, ravinin ismi altına yazdılar. İşte hadislerin farklı şekillerde tasnif edildiği bu safhaya, **"Tasnif Safhası"** denir.

Tasnif faaliyetleri, II. hicri asrın birinci çeyreğinde başlar ve IV. asrın ortalarına kadar devam eder.

Şimdi merak edenler için, hadis kitaplarının tasnif çeşitlerinden bahsedeceğiz.

Hadis kitaplarının tasnif çeşitleri

Tasnifin birincisi, Ale'l-Ebvâb Tasniftir. Ale'l-Ebvâb Tasnif: Hadislerin fıkhî bölümlere, yani ifade ettikleri manalara göre tasnif edilmesidir. Bu tasnifte hadisler, belli bir meseleyi açıklamak ve o meseleye delil olmak üzere zikredilir. Bu gruba giren eserler; **Câmi, Sünen** ve **Musannaf** olmak üzere farklı çeşitlere ayrılır.

Câmi'ler, sekiz ana bölümün hepsine yer veren hadis kitaplarıdır. Bu sekiz bölüm şunlardır:

1. İlm-i tevhid ve sıfat. Yani iman ve akaide ait hadisler.

2. Sünen. Yani ahkâma ait hadisler.

3. Rikak ve zühd. Yani ruhen ve ahlâken yücelmeyi konu edinen hadisler.

4. Adaba ait hadisler. Yani yeme, içme, oturma, yatma, konuşma gibi, adabı beyan eden hadisler.

5. Tefsir. Yani bazı Kur'an ayetlerinin açıklanmasıyla ilgili hadisler.

6. Siyer. Yani tarih ve Peygamberimiz (asm)'ın hayatıyla ilgili hadisler.

7. Fiten. Yani kıyamete kadar vukua gelecek hadiselerden bahseden hadisler.

8. Menakıb. Yani bazı şehirlerin, şahısların veya kabilelerin zemm ve medihleriyle ilgili hadisler.

Hadis kitaplarının hepsi, bu konularla ilgili hadislere yer vermez. Bunların hepsine yer verenlere **Câmi** denilir. Kütüb-ü Sitte'de sadece **İmam Buhari, İmam Müslim ve İmam Tirmizi'**nin eserine **Câmi** denilmiştir.

Ale'l-Ebvâb Tasnifin ikinci çeşidi Sünenlerdir. **Sünen,** ahkâma ait hadisleri fıkıh bablarına göre cemeden kitaplardır. Bu kitaplarda, ahkâma konu olmayan hadislere pek yer verilmez. Sünenler çoğunlukla **taharet** bahsiyle başlar **ibadet, muamelat** ve **cezalar**la devam eder.

Sünenlerde **merfu** hadisler esastır. Çok az **mevkuf** ve **maktu** hadis görülür.

Merfu hadis: Peygamber (asm)'a ait olan hadistir.

Mevkuf hadis: Söz veya fiilin sahabeye ait olduğu hadistir.

Maktu hadis ise: Söz veya fiilin tabiine ait olduğu hadistir.

Ale'l-Ebvâb Tasnifin üçüncü çeşidi Musannaflardır. Musannaf, esas itibariyle Sünen gibidir. Ancak bunlarda, Sünenlerden farklı olarak **mevkuf** ve **maktu** hadisler çokça yer alır.

Tasnifin Birinci Çeşidini öğrendik: **Ale'l-Ebvâb Tasnif.** Bu da kendi içinde üçe ayrıldı: **Cami, Sünen ve Musannaf.**

Tasnifin ikinci çeşidi, Ale'r-Ricâl Tasnîftir. **Ale'r-Rical Tasnif:** Ravilerinin adına göre yapılan tasniftir. Tasnifin bu çeşidinde, ravi olarak sahabeyi esas alan tasnifler olduğu gibi, hadis alınan şeyhi esas alan tasnifler de olmuştur. Sahabeyi esas alan tasniflere **"Müsned",** şeyhleri **esas alan tasniflere ise "Mu'cem" denilir.**

Müsned tarzındaki tasniflerde, mesela Ahmed İbni Hanbel'in müsnedinde, sahabeler fazilet sırasına göre tanzim edildikten sonra, her birinden rivayet edilmiş olan hadisler, isimlerinin altına kaydedilmiştir.

Mu'cem tarzındaki tasniflerde ise, hadis alınan şeyhler, alfabetik sıraya göre veya kabilelerine göre sıraya konduktan sonra, her birinden alınmış olan hadisler ismin altına kaydedilmiştir.

Şunu da ilave edelim ki:

Hadislerin, konuları için aranması sebebiyle, bu tarzla ortaya konan kitaplar üzerinde daha sonraları çalışmalar yapılmış ve **ale'l-ebvâb** tasnif denilen, konulara göre tasnife tabi tutulmuşlardır.

Tasnif safhasında yapılan önemli işlerden biri de uydurma hadislerin ayıklanması işidir. Bu ayıklama, **cerh ve tadil** denilen usulle yapılmıştır. Bir sonraki dersimizde, cerh ve tadil konusunu işleyeceğiz.

Bu konu bizler için çok önemlidir. Zira cerh ve tadil konusunu bilirsek, elimizdeki hadislerin ne kadar güvenilir olduğunu anlarız.

Cerh ve tadil, hadisin sıhhat derecesini ortaya çıkarma işlemi

Cerh ve tadil, hadisin sıhhat derecesini ortaya çıkarmak için uygulanan bir işlemdir.

Cerh: Tenkit etme ve kusur tarafını ortaya çıkarmadır.

Tadil ise: Ravinin doğruluğunu ve zabtını ispat etmektir.

Hadisin ravisini cerh etme birkaç şekilde olur:

1. İspatlı bir şekilde onun yalanını göstermekle.

2. Hafızasının zayıflığını ispat etmekle.

3. Günah işlediğini ve ehl-i bid'a olduğunu ispat etmekle.

4. Eğer ravi tasavvuf erbabıysa, hadisleri naklederken bir cezbe halinde olduğunu ispat etmekle.

Bunlar gibi daha başka yollar da vardır.

Raviler hakkında cerh ve tadilin uygulanma sebebi, uydurma sözleri, sahih hadislerden ayırmaktır. Uydurma sözlere **"mevzu hadis"** denir. Bizler anlatımımızda, **"mevzu hadis"** tabirini kullanacağız. Bu tabirle **"uydurma sözler"** kastedilmiştir.

Hicri II. asrın başında başlayan mevzu hadisler dedikodusu, fitne halinde zuhur etmeye başlayınca, hadis alimleri, cerh ve tadil yöntemiyle sahih hadisleri, mevzu hadislerden ayırmaya başladı. **Ahmed İbni Hanbel, İmam Buhari, İmam Müslim, Nesei, Tirmizi** gibi büyük hadis alimleri bu işe el attılar. Bu işe el atanların hepsi hadis hafızıdır. Ezberlerinden yüz binden fazla hadis-i şerif vardır.

İşte bu büyük alimler, uydurulan hadisleri ayıklamak ve hadisler hakkındaki dedikoduya son vermek için, bütün hadis-i şerifleri cerh ve tadile tabi tuttular. Cerh ve tadilden geçirilmedik hiçbir ravi ve hiçbir hadis senedi kalmamıştır. Hatta cerh usulü öyle katı bir şekilde uygulanmıştır ki, birçok sahih hadisler de bu arada zayi olmuştur.

Cerh ve tadil yöntemiyle hadislerin mertebesinin tespit işi, hicri IV. asrın sonuna kadar devam etmiş ve o zamanda tamamlanmıştır. O zamandan bu zamana kadar yapılan bütün tahliller, sadece eskiden yapılmışların üzerinde bir çalışmadan ibarettir.

Cerh ve tadil, Buhari ve Müslim'in hadisleri hakkında da uygulanmıştır. İmam Buhari'nin hadis aldığı 80 küsur hocası ve İmam Müslim'in 160 şeyhi hakkında bu yöntem uygulanmıştır.

Bir hadis, böyle muhakkik allamelerin süzgecinden geçmiş ve ona **"sahih"** denilmişse, artık bu sözün hadis olduğundan şüphe edilmez. Onların ittifakla sahih kabul ettiği bir hadisi reddetmek, ancak kişinin cehaletindendir.

Şimdi bir soru sormak istiyoruz:

- Hadislerin sıhhat derecesinin saptanması ve mevzu olanların ayıklanması, bundan tam 1.000 sene önce tamamlanmışken ve her hadis cerh ve tadil süzgecinden geçmişken, şimdi bu hadisleri tartışmaya açmak ve zihinleri bulandırmak, bu dine hizmet midir?

Hadis alimleri mecburiyet tahtında, geçici bir zaman için hadisleri tenkide tabi tutmuşlar; vesveselerden temizlenmeleri ve üzerlerindeki şüphelerin kalkması için cerh ve tadil usulünü uygulamışlar ve bu iş bittikten sonra da onları layık olduğu mevkiye koymuşlar. İş Allah'ın inayetiyle tamamlandıktan sonra, hiçbir maslahat yokken, hadislere olan güveni sarsmak ve şüphe uyandırmak için tekrar cerh ve tadile tabi tutmak, bu dine hizmet değil, hıyanettir!

Ey bu hıyanete yeltenen hadis inkârcıları! Bunu hangi ilminizle yapacaksınız? Bir ravi hakkında konuşmak için, o raviyi görmeye gitmeye ve onun halini araştırmaya gücünüz var mı? Zamanda yolculuk yapamıyorsanız buna gücünüz yoktur. O halde o ravi hakkındaki bilgiyi nerden edineceksiniz? Hadis alimlerinin kitaplarından başka kaynağınız var mı?

Bakın daha işin başında, beğenmediğiniz hadis alimlerine muhtaç oldunuz. Onlara böyle muhtaçken, onların sözüne niçin güvenmiyorsu-

nuz? Kaldı ki, ne hafızanız onlar kadar güçlü ne takvanız onlar kadar yüksek ve ne de sahabe ve tabiine onlar kadar yakınsınız. Hâl böyleyken, onları nasıl geçeceksiniz?

Kardeşlerimiz, hadis-i şeriflerin makam ve mertebeleri, bundan bin sene evvel tespit edilmiş ve bu iş halledilmiş, bitmiştir. Bu zamanda bir hadisin mertebesini öğrenmek isteyen kişinin yapacağı tek iş, o muhaddis imamların eserlerini incelemek ve meseleyi onlardan öğrenmektir.

Yüze yakın hadis kitabında bulunan bütün hadisler, senetleri ve rivayet yolları itibariyle üç makam ve mertebede bulunur. Ya **sahih**tir ya **hasen**dir ya da **zayıf**tır. Ama hepsi de hadis-i şeriftir. Zayıf da hadis-i şeriftir. Zayıf hadis, hasen hadise yakındır; ama mevzu hadise uzaktır. Zayıf hadisle mevzu hadis arasındaki fark, yerle gök arası kadardır.

Bu konuya girmemizin sebebi, elimizdeki hadislerin ne kadar güvenilir olduğunu ortaya koymak içindir. Bütün hadisler hakkında cerh ve tadil yöntemi uygulanmış; cerhte sınıfta kalanlar temizlenmiş ve kitaplardan çıkarılmıştır. **Cerhi geçenler de kuvvetine göre, sahih, hasen ve zayıf olarak isimlendirilmiştir.** Bunların da kendi içinde mertebeleri vardır. İnşallah bir sonraki derste, bu mertebelerden bahsedeceğiz.

Metnin kaynağına göre hadis çeşitleri

Hadis çeşitlerini, üç ana başlıkta inceleyeceğiz:

1. Metnin kaynağına göre hadis çeşitleri,

2. Ravi sayısına göre hadis çeşitleri,

3. Sıhhat derecesine göre hadis çeşitleri.

Bu dersimizde, metnin kaynağına göre hadis çeşitlerini izah edip, diğer başlıkları sonraki derslerde ele alacağız.

Metnin kaynağına göre hadis çeşitleri dörde ayrılır:

1. Kudsî hadis,

2. Merfu hadis,

3. Mevkuf hadis,

4. Maktu hadis.

Şimdi bu hadis çeşitlerinin ne olduğunu öğrenelim.

Kudsî Hadis

Kudsî hadis: Manası Allah'a, lafzı Hazreti Peygamber (asm)'a ait olan hadistir.

Bir hadisin **kudsî hadis** olduğu, başındaki ifadeden anlaşılır. Kudsî hadisler şöyle başlar: "Resulullah (asm) şöyle dedi: Allah Teâlâ buyurdu ki..." İşte **"Allah Teâlâ buyurdu ki..."** şeklinde başlayan hadisler **kudsî hadis**tir.

Bu makamda şöyle bir soru akla gelebilir:

- Kudsî hadisle Kur'an arasında ne fark vardır?

Bu sorunun cevabı şudur:

- Kudsî hadis ile **Kur'an** ayetinin benzerliği, her ikisinin de Allah'a nispet edilmesi yönündendir. Ancak Kur'an, hem mana hem de söz olarak Allah'a ait olduğu halde, **kudsî hadis** sadece mana olarak Allah'a aittir, lafızla ifadesi Efendimiz (asm)'a bırakılmıştır. Demek kudsî hadisler, Peygamberimiz (asm)'ın sözleridir; Kur'an'dan sayılmazlar ve okunmaları Kur'an okumak gibi ibadet yerine geçmez.

Kudsî hadis hakkında bu kadar bilgiyle yetinelim ve şimdi **merfu hadis**in ne olduğunu öğrenelim.

Merfu Hadis

Merfu hadis: Peygamber Efendimiz (asm)'a isnad edilen bütün söz ve fiillerdir. Bu hadis türüne, Hadis-i Nebevi de denilmektedir. Peygamber Efendimiz (asm)'dan rivayet edilen bütün sözlere **"hadis"** denildiği halde, burada ayrıca **"merfu hadis"** diye tasnife tabi tutulması, onu sahabe ve tabiinin sözlerinden ayırt etmek içindir. Zira birazdan

izah edeceğimiz üzere, sahabe ve tabiinin sözleri de **“hadis”** tabiriyle ifade edilir. Merfu hadis denildiğinde anlarız ki, bu söz Hz. Peygamber (asm)’e aittir; sahabeye ve tabiine değil.

Mevkuf Hadis

Üçüncü hadis çeşidimiz **“mevkuf hadis”**tir. Şimdi, mevkuf hadisin ne olduğunu öğrenelim.

Mevkuf hadis: Sahabeye ait söz ve fiillerdir. Bu haberlere mevkuf denilmesi, isnadın sahabede kalmış olması sebebiyledir. Yani o söz ya da davranış, Peygamberimiz (asm)’e değil, sahabeye aittir. Buna göre bir ravinin: “Falan sahabe şunu yaptı, şöyle dedi...” diyerek naklettiği rivayetler mevkuftur.

Sahabe sözüne **“hadis”** denilmesinin sebebi, onların din ile ilgili söz ve davranışlarının kaynağının, büyük ölçüde Peygamberimiz (asm)’a dayanma ihtimalinden dolayıdır. Bu sebeple **mevkuf hadisler**, kesin ve bağlayıcı olmamakla beraber, dini hükümlerin kaynaklarından sayılmıştır.

Mevkuf hadisler de merfu hadisler gibi, gerek ravileri yönünden ve gerekse isnadları yönünden sahih veya zayıf olabilirler. Sahih ve zayıf tabirlerinin manasını, **“Sıhhat derecesine göre hadis çeşitleri”** konusunda işleyeceğiz.

Maktu Hadis

Dördüncü hadis çeşidimiz **“maktu hadis”**tir. Şimdi, maktu hadisin ne olduğunu öğrenelim.

Maktu hadis: Tabiînin söz ve fiilleridir.

Sahabeleri gören Müslümanlara **“tabiîn”** denir. Tabiînin söz ve fiillerine de **“maktu hadis”** denilir. Dini hükümlerin tespitinde, tabiînin söz ve eylemleri dikkate alınmakla beraber, bunlar bağlayıcı bir delil olarak kabul edilmemiştir.

Ravi sayısına göre hadis çeşitleri

Ravi sayısına göre hadisler ikiye ayrılır:

1. Mütevatir hadis,

2. Ahad hadis.

Mütevatir Hadis

Mütevatir hadis: Her tabakada, yalan üzerinde birleşmeleri aklen mümkün olmayan bir topluluğun rivayet ettiği hadislerdir.

Sahabe, tabiîn, tebe-i tabiîn ve diğer tabakalarda hadisin ravilerinin sayısının çok olması, o haberin kesinlik kazandığını gösterir. Bu bakımdan **mütevatir hadisler**, kendilerinden hiç şüphe edilmeyen **en sahih hadislerdir.**

Mütevatir hadisle amel etmek farz olup, onu inkâr eden dinden çıkar. Mütevatir hadisler, delil olma bakımından Kur'an'a yakın kuvvettedir.

Mütevatir hadisler ikiye ayrılır:

1. Lafzî mütevatir,

2. Manevî mütevatir.

Lafzî Mütevatir: Tüm ravilerin aynı lafızlarla rivayet ettikleri hadistir. Mesela:

"Kim bilerek bana yalan söz isnat ederse, cehennemdeki yerine hazırlansın." *(Buhârî, Enbiya, 50; Müslim, Zühd, 72)*

hadisi, lafzî mütevatir bir hadistir. Bu hadis, Peygamber Efendimiz (asm)'ın ağzından bu şekilde çıkmış ve bütün raviler tarafından bu şekilde nakledilmiştir.

Mütevatir hadisin ikinci çeşidi, **"manevi mütevatir"**dir.

Manevî Mütevatir: Lafzı farklı olmakla beraber, tüm ravilerin

aynı anlamla rivayet ettikleri hadistir. Dua sırasında ellerin kaldırılmasını, bu çeşit mütevatire örnek gösterebiliriz. Çünkü Peygamberimiz (asm)'in dua sırasında ellerini kaldırdığına dair, yüz kadar hadis rivayet edilmiştir. Fakat bunlar değişik olaylarla ilgili, değişik şekillerde ve farklı ifadelerle nakledilmiştir...

Ahad Hadis

Ravi sayısına göre hadislerden ikincisi **"ahad hadis"**tir.

Ahad Hadis: Mütevatir hadislerin dışında kalan bütün hadislere verilen genel isimdir.

Hadisin ravi sayısı herhangi bir tabakada mütevatir derecesine ulaşmamışsa, hadis, **ahad hadisler** arasında yer almış olur. Yani hadisi nakleden **sahabe, tabiîn, tebe-i tabiîn** ve sonraki tabakalarından bir tabakada, hadisi rivayet edenler azalmışsa, artık bu hadis mütevatir olmaz, ahad hadis olur.

Ahad hadisler, rivayet eden ravilerin sayılarına göre üçe ayrılır:

1. Meşhur hadis,

2. Aziz hadis,

3. Garib hadis.

Meşhur hadis: Her tabakada en az üç ravisi bulunan hadislerdir.

Tarifte yer alan **"en az üç ravi"** şartı, ilk tabaka olan sahabede aranmaz. Buna göre, her tabakada en az üç ravisi olduğu halde, bir veya iki sahabeden rivayet edilen hadisler de **meşhur hadis** sayılırlar.

Hatta şöyle olsa: Mesela bir hadisi 10 sahabe rivayet etse; 10 sahabeden bu hadisi 20 tabiîn alıp nakletse, daha sonra tebe-i tabiîn devrinde ya da sonrasında bu hadisi 3 kişi nakletse, artık bu hadis mütevatir olmaz. Bir tabakada üç raviye düşmesi sebebiyle bu hadis, **"meşhur hadis"** olur.

Ahad hadisin ikinci çeşidi **aziz hadis**tir.

Aziz hadis: Herhangi bir tabakada ravi sayısı en az ikiye düşmüş olan hadislerdir.

Bazı tabakalarda üç veya üçün üstünde ravisi bulunan bir hadis, tabakaların birinde iki raviye düşecek olsa, bu hadis meşhur olmaktan çıkar ve **“aziz hadis”** olur.

Ahad hadisin üçüncü çeşidi **garib hadis**tir.

Garib hadis: Herhangi bir tabakada tek bir ravisi bulunan hadistir.

Bir hadis her tabakada mütevatir hadis olacak kadar çok ravi tarafından nakledilse, sadece bir tabakada tek bir ravisi bulunsa, bu hadis mütevatir hadis olmaz, **“garib hadis”** olur.

Bu tanımlarla, mütevatir hadisin kuvvetini ve mütevatir hadisi inkâr edenin niçin kafir olduğu daha kolay anlaşılır. Bir hadis mütevatir olabilmek için kaç süzgeçten geçiyor, ondan sonra mütevatir oluyor. Sonra da hadis ilmini hiç bilmeyen birisi çıkıyor, mütevatir hadise **“Bu uydurmadır.”** diyor. Cahile ne denir, Allah hidayete erdirsin.

Sıhhat derecesine göre hadis çeşitleri

Sıhhat derecesine göre hadisler üçe ayrılır:

1. Sahih hadis,

2. Hasen hadis,

3. Zayıf hadis.

Sahih Hadis

Bir hadisin sahih olabilmesi için beş şart gerekir:

1. Ravi adil olmalıdır. Yani itikadı sağlam olup, takva sahibi olmalıdır.

2. Ravi zabt sahibi olmalıdır. Yani ravi ezberlediği bir hadisi, başkasına rivayet edinceye kadar, hiç değiştirmeden hafızasında tutabilmelidir.

3. Hadisin isnadı muttasıl olmalıdır. Yani senedinde yer alan ilk raviden son raviye varıncaya kadar, senet kesintisiz olmalıdır.

4. Hadis şaz olmamalıdır. **Şaz**, rivayet yönünden tek kalmış hadis demektir. Ravi rivayet ettiği hadisle, aynı hadisi rivayet eden diğer ravilere aykırı düşer ve yalnız kalırsa, diğer rivayetler tercih edilir. Bu durumda hadisin sahih olma özelliği kaybolur.

5. Hadis muallel olmamalıdır. Hadisin muallel olması, zayıflığına sebep olan gizli bir kusurun bulunmasıdır. Bazen bir kusur hadiste gizli kalır ve her hadisçi tarafından kolayca fark edilmez. Bir süre sahih olarak rivayet edilen bu hadis, bir hadis imamının bu illeti bulup çıkarmasından sonra **muallel** olarak bilinir.

Zikrettiğimiz bu beş madde, sahih hadisin özellikleri ve aynı zamanda şartlarıdır. Eğer bu özelliklerden biri olmazsa, hadis sahih olma özelliğini kaybeder.

Hasen Hadis

İkinci hadis çeşidimiz **"hasen hadis"**tir. **Hasen hadis:** Ravisi adil olmakla birlikte, zabt yönündeki kusurundan dolayı sahih derecesine ulaşamayan hadistir.

Hasen hadis, sahih hadisle zayıf hadis arasında yer alan, fakat sahihe daha yakın olan hadis türüdür. Hasen hadisin sahih hadisten tek farkı, ravinin zabt açısından kusurlu olmasıdır.

Hem sahih hadisin hem de hasen hadisin kendi içinde kısımları vardır. Bizler sizleri usul bilgisinde boğmamak için bunlara girmiyoruz. Merak edenler bu bilgilere, **Hadis Usulü** kaynaklarından ulaşabilirler.

Bizim üzerinde en çok durmak istediğimiz hadis çeşidi **"zayıf hadis"**tir. Çünkü birçok kişi, **"zayıf hadis"** ile **"mevzu hadis"**i birbiriyle karıştırmakta; zayıfı mevzu zannetmektedir. Hâlbuki **zayıf hadis** farklıdır, **mevzu hadis** farklıdır.

Haddi zatında mevzu hadis, hadis de değildir. Mevzu hadis, uydurma hadistir. Zayıf hadis ise, hadis-i şeriftir. **Zayıf hadis,** hasen hadise yakın, ama mevzu hadise uzaktır. Aralarındaki fark, yerle gök arası kadardır. Sahih hadis 24 ayar altın olsa, hasen hadis, 22 ya da 18 ayar altın olur. Zayıf hadis de 14 ayar altın olur. **Mevzu hadis** ise altın değildir, demirdir. Dolayısıyla zayıf hadis ile mevzu hadis arasında hiçbir yakınlık yoktur.

Muhaddisler zayıf hadis hakkında şöyle derler:

Bu hadis, senedi itibariyle sahihlerin mertebesinde değildir. Ama çoğu zaman ifade ettiği manasıyla ve sahih hadislerin manasına uygun olan ifadesiyle, hadis aynen hadistir.

Hal böyleyken, bazı hadis inkârcıları bir hadis hakkında **"Bu hadis zayıftır."** der ve bununla uydurma olduğu hissini uyandırır. Hâlbuki zayıf hadis, uydurma söz değildir. Zayıf hadis, aynı sahih hadis gibi, hasen hadis gibi hadis-i şeriftir. Zayıf olmasının sebebi, sahih veya hasen hadisin taşıdığı şartların birini veya birkaçını taşımamasıdır. Ya hadisin senedinde bir kopukluk vardır ya da ravinin, adalet ve zabt gibi hallerinde bir kusur vardır. Bu sebeple hadis, sahih derecesine çıkamamıştır. Ancak bu haller, onu hadis-i şerif olmaktan çıkarmaz, sadece sıhhat derecesini düşürür. Hatta bazen bir zayıf hadisin metni, sahih bir hadisle birebir aynıdır. Diğer hadisin senedi sağlam olduğundan, o hadise sahih denilmiş; bu hadisin senedi sağlam olmadığından, bu hadise zayıf denilmiş. **Mana aynıyken, senedin farklı olması sebebiyle biri sahih, diğeri zayıf kabul edilmiş...**

Hadis imamları zayıf hadisi birçok kısımlara bölmüşler. Kimisi 42 kısma ayırmış. Kimisi 49 kısma; kimisi 63, kimisi de 81 kısma ayırmış. Hatta bir kısım alimler zayıf hadisi 129 kısma ayırmış ve her bir kısmın da tarifini yapmış.

Dolayısıyla bir hadise sadece zayıf demek de yeterli değildir. Zayıf içinde de onlarca kısım var. Bizler daha bu kısımları anlamaktan acizken, nasıl oluyor da bir hadise zayıf deyip, onu uydurma söz gibi kabul

ediyoruz. Bu nasıl bir cesarettir, anlamakta zorlanıyoruz.

Hadis rivayetindeki adap

Bu konuyu öğrendiğimizde, hadislerin ne kadar sağlam bir şekilde bizlere ulaştığına, bir daha şahit olacağız.

Hadis rivayetinde bir kısım esaslar vardır ki, bunlara **"adap"** denir. Bu adaplar, rivayetin doğru olmasını sağlamak içindir. Adaplardan bir kısmı şöyledir:

Birinci Adap: Ravi icazet sahibi olmalıdır. Bir ravi, şeyhinden almış olduğu hadisleri rivayet edebilmek için şeyhinin iznine muhtaçtır. Hadis ilminde **şeyh,** ravinin kendisinden hadis aldığı hocasıdır. Şeyh tabirini, tarikatta şeyh ile karıştırmayalım. Eğer şeyhinin izni yoksa, ravi hadis rivayet edemez. **Bu icazet,** şeyhten öğrenilmiş olan hadislerin tekrar şeyhe arz edilerek, aslına uygun olup olmadığının kontrol edilmesinden sonra, şeyh tarafından verilir.

İkinci Adap: Ravi hadisi kendi yazdığı nüshadan nakletmelidir. Kendi nüshasını bırakıp şeyhinin aslından veya şeyhinden yazılmış başka bir nüshadan rivayet etmek isterse, bu caiz değildir. Çünkü bu durumlarda, bu nüshalarda, işitmediği bazı hadisler bulunabilir ki, işitmediği halde bunları şeyhine nispet ederek rivayet etmiş olur, bu da caiz olmaz.

Üçüncü Adap: Ravinin hadisi ezberlemiş olması gerekir. Zira haberi olmadan kitabına hile karıştırılabilir, bir şeyler sokulabilir. İmam Azam ve İmam Malik'e göre, ravinin ezberden rivayet etmediği bir hadisle bir hükme delil getirilmez.

İmam Malik Hazretlerine: "Güvenilir olduğu halde hadisini ezberlememiş kimseden hadis alınır mı?" diye sorulunca, İmam Malik: **"Hayır!"** cevabını vermiş. Bu sefer, "Bu hadisleri dinlemiştim," diyerek bir kitap gösterse?" diye sorulmuş; İmam Malik şöyle demiş:

"Böylesinden de alınmaz. Gece kendisinden habersizce kitabına bazı şeyler ilave edilmesinden korkarım."

Dördüncü Adap: Bir kimse, kendi işitmiş olduğu hadisleri yazdığı bir kitapta, yazdığını hatırlayamadığı bir hadise rastlarsa, bunu rivayet etmeli mi etmemeli mi, diye bir mesele ortaya çıkmıştır. Çünkü hadis, başkalarınca kitaba sokuşturulmuş olabilir. İmam-ı Azam Hazretlerine göre, onu hatırlamadıkça rivayet etmesi caiz değildir. Şafiî âlimlerinden bazıları da bu görüştedir. Bazı alimlere göreyse caizdir. İbni Salah bu cevazı şu şarta bağlar:

"Kitabın sahibi, kitabının sıhhatine kendisi inanmalıdır, şüpheye düşerse caiz olmaz."

Beşinci Adap: Alimlerin hadise duyduğu saygıyı ve titizliği gösteren bir husus da hadis-i şerifi aynı kelimelerle rivayet etmeye çalışmalarıdır. Hadisi, Peygamberimiz (asm)'in ağzından çıktığı şekilde rivayet etmenin ehemmiyetinde, bütün alimler müttefiktir. Bile bile hadiste değişiklik yapmak, kelimeleri çoğaltıp eksiltmek ve emsaliyle değiştirmek caiz değildir.

Umumi prensip bu olmakla birlikte, mananın aynen korunması şartıyla, hadisin değişik kelimelerle rivayet edilebileceğini söyleyenler de olmuştur. Bu çeşit rivayete, "Rivayet-i bi-l mana" denir. Rivayet-i bi-l manayı kabul edenler de çok sıkı kayıtlar ve şartlarla bunu caiz görürler.

Hadis rivayetinde daha başka edepler de var. Biz bu kadarıyla yetinelim. Bunlarla şunu göstermek istiyoruz:

Hadis rivayet etmek, öyle kolay bir iş değil. Birçok şartlara bağlanmış ve birçok süzgeçten geçmiş.

- Şeyhinden icazeti olmayan rivayet edemiyor.
- Başkasının nüshasından rivayet edemiyor.
- Ezberlemediği hadisi rivayet edemiyor.
- Kitabına yazdığı, ancak yazdığını hatırlayamadığı bir hadisi rivayet edemiyor.
- Rivayeti, Peygamberimiz (asm)'ın ağzından çıktığı şekliyle yapmaya çalışıyor.

Bazı kelimelerin değiştirilmesi birçok şarta bağlanmış. Ve daha bunlar gibi birçok edep var. İşte hadisler bizlere, böyle sağlam kurallar işletilerek gelmiş. Bu şekilde bizlere ulaşan hadislerden şüphe etmek, ehli ilmin ve aklın işi değildir.

Hz. Ömer hadis rivayetine karşı mıdır?

Bu dersimizde, hadis inkârcılarının dillerine doladıkları bir meseleyi izah edeceğiz. Onlar diyorlar ki:

Hz. Ömer hadise karşıydı. Buna bir örnek olarak şu hadiseyi gösterebiliriz: Irak bölgesine gönderdiği kişilere şöyle demiştir:

"Sakın hadis rivayetiyle onları meşgul edip Kur'an'dan uzaklaştırmayın. Resulullah (asm)'dan rivayeti az yapın."

Hatta bu zatlar Küfe'ye varınca, halk Karaza İbni Ka'b'a: "Bize hadis rivayet et." diye talepte bulundu. İbni Ka'b: "Hz. Ömer bize bunu yasakladı." cevabını verdi.

Yine Hz. Ömer, çok hadis rivayet ettiği için İbni Mesud, Ebu Derda ve Ebu Mesud el-Ensârî'yi hapse atmıştır. Bu da ispat eder ki, Hz. Ömer hadis rivayetine karşıydı.

İşte onları sözlerinin özeti bu. Bu dersimizde, maddeler halinde onların sözlerine cevap vereceğiz.

Birinci olarak deriz ki: Hz. Ömer'in Irak'a gönderdiği kişilere: **"Hadis rivayetini az yapın."** demesi, zayıf bir senetle bize ulaşmıştır. Sizler en sahih hadisleri inkâr ediyor ve **"Bu hadisin doğru olduğunu nereden bilelim?"** diyorsunuz. Peki, Hz. Ömer'den yaptığınız bu rivayetin doğruluğuna neyle hükmediyorsunuz? Demek sizin hadisleri inkâr edişinizin sebebi, hadisleri zayıf bulmanız değil. Zira zayıf haberleri, işinize geldi mi pekala kabul ediyorsunuz. Sizin hadisleri inkâr sebebiniz, hadislerdeki hükümlerin nefsinize ağır gelmesidir. Bu tespiti yaptıktan sonra;

İkinci olarak deriz ki: Madem siz Hz. Ömer'in sözlerine bu kadar itibar ediyorsunuz. O halde şimdi size, Hz. Ömer'in bazı sözlerini

nakledeceğim.

İbni Abdilber Hazretleri: "Bu sözlerin Hz. Ömer'e ait olduğu hususunda ittifak vardır." der. Bakın Hz. Ömer neler demiş:

- Kim bir hadis dinler, sonra da duyduğu şekilde rivayet ederse selamete ulaşır.

- Miras ilmini ve sünneti öğrenin, tıpkı Kur'an'ı öğrendiğiniz gibi.

- Bir gün gelecek, Kur'an'ın müteşabih ayetlerini kendilerine delil yaparak sizinle mücadeleye girişecek kimseler çıkacak. O zaman onlara karşı sünneti esas alın. Zira sünnet ehli, Kur'an'ı en iyi bilen kimselerdir.

- Kim hadisi ezberlemiş ve aklında tutmuşsa rivayet etsin.

Hz. Ömer'in bunlar gibi onlarca sözü var. Niçin bu sözlerine uymuyorsunuz? İşinize gelen zayıf haberi kabul edip, en sahihlere gözünüzü kapatıyorsunuz. Bilin ki, Hz. Ömer'i hadis düşmanı olarak göstermek, bir insana günah olarak yeter.

Üçüncü olarak deriz ki: Hz. Ömer'in biraz önce naklettiğimiz sözlerinden başka, bizzat kendisinin sünneti araştırıp, hükmünü ona göre verdiğiyle ilgili onlarca hadise vardır. Birkaçını misal olarak nakledelim:

Hz. Ömer Şam seferine çıktığında, Suriye bölgesinde veba salgını olduğu haberi gelir. Yoluna devam edip etmeme hususunda tereddüde düşer. Abdurrahman İbni Afv Hazretleri der ki: Ben Resulullah (asm)'dan işittim ki, O şöyle demişti:

"Bir yerde veba olduğunu duyarsanız oraya gitmeyin, bulunduğunuz yerde çıkarsa orayı terk etmeyin."

Hz. Ömer bu hadis karşısında, ordusuyla birlikte geri döner.

Başka bir hadise: Misver İbni Mahreme der ki: Hz. Ömer, kadınlarda düşüğe sebep olanların cezası hakkında bir şey bilmiyordu. Halka sordu. Mugîre İbni Şu'be dedi ki:

"Resulullah (asm)'ın bu konuda, erkek veya kadın bir köleye

hükmettiğine şahit oldum." Hz. Ömer: "Bu hadise, seninle beraber şahit olan bir başkasını daha getir!" dedi. Muhammed İbni Mesleme şahitlik etti. Hz. Ömer bu hadisle hükmetti.

Başka bir hadise: Zina yapan mecnun bir kadına ceza vermekten, tek bir kişinin rivayet ettiği şu hadis sebebiyle dönmüştür:

"Üç kimse hakkında kalem yürütülmez. (Yani onlara günah yazılmaz.) **Uyanıncaya kadar uyuyan, büluğa erinceye kadar küçük, aklı başına gelinceye kadar mecnun."**

Başka bir hadise: Hz. Ömer, parmaklarla ilgili diyetin, elin diyetinden farklı olması gereğine inanıyordu. Çünkü parmaklar ile elin kıymeti bir değildi. Daha sonra, parmakların diyetinin, elin diyeti gibi olduğunu bildiren hadisi işitince, şahit istemeksizin fikrinden dönmüş ve hadisi uygulamaya koymuştur.

Böyle onlarca hadise nakledebiliriz. Hani Hz. Ömer hadisleri inkâr ediyordu ve hadis rivayetine izin vermiyordu?..

Dördüncü olarak deriz ki: İbni Abdilber Hazretleri, bu konuda şu muhteşem izahı yapar: Peygamberimiz (asm)'dan hadis rivayet etmek ya hayırdır ya da şerdir. Eğer hayırsa *-ki hayır olduğunda şüphemiz yok-* hayırda çokluk efdaldir, daha güzeldir. Yok eğer şer ise, Hz. Ömer'in halka, şerden az miktarda işlemelerini tavsiye ettiğini kabul etmek lazım gelir. Bu ise caiz değildir. Bu da ispat eder ki: **Hz. Ömer hadis rivayetinin az yapılmasını emretmemiştir.**

Beşinci olarak deriz ki: İbni Hazm şu izahı yapar: Hz. Ömer'in hadis rivayetini yasaklamasıyla ilgili haberler, son derece zayıftır. Şayet bu haberler gerçekse, bu yasaklama, Peygamberimiz (asm)'ın hadisleriyle ilgili değil; geçmiş ümmetlere ait hikâyelere veya içinde fıkıh bulunmayan kıssalara aittir. Çünkü hadis rivayetinden men etmek, değil Hz. Ömer'e, hiçbir Müslümana helal olmaz.

Hz. Ömer, içinde fıkıh bulunmayan kıssaları nakletmeyi şu sebeplerden dolayı sınırlandırmış olabilir:

1. Hz. Ömer'in dönemi, bir yandan fetihlerin yapıldığı, bir yandan

da devletin teşkilatlandırıldığı dönemdir. Meşguliyetin bu kadar çok olduğu bir dönemde, o vakitte çok fazla ihtiyaç duyulmayan bir meseleye el atmak, asıl işlere mani olabilir. İşte bu düşünceyle Hz. Ömer, içinde fıkıh bulunmayan kıssaların rivayetini sınırlandırmış olabilir.

2. Bu yasaklama, hadis rivayet konusunda, onları mümkün olduğu kadar titiz davranmaya sevk etmek için olabilir.

3. Bu yasaklama, Efendimiz (asm) hakkında hataya düşme korkusundan olabilir.

4. Bu yasaklama, Kur'an'ın ihmaline yol açabileceği kaygısından olabilir. Zira o zamanda Kur'an henüz tek nüshadır. Hâlbuki hadisleri herkes bilmektedir. Bu sebeple, dikkatleri Kur'an'a çekmek istemiş olabilir.

İşte bunlar gibi sebeplerden dolayı, Hz. Ömer içinde fıkıh bulunmayan kıssaların çokça rivayetine karşı çıkmış olabilir. *(İbn Mâce, Mukaddime, 3; Dârimî, Mukaddime, 20, 28)*

Ancak iki hususu unutmayın:

1. Hz. Ömer'in böyle yaptığına dair rivayetler zayıftır.

2. Hz. Ömer hadisleri rivayet etmeyi bizzat kendi emretmiş ve o hadisleri hüküm vermede asıl kaynak yapmıştır.

Biraz evvel saydığı sebepler, şayet o zayıf haberler doğruysa, sebebi ne olabilir sadedinde sayılmış sebeplerdir. Belki de Hz. Ömer hiç böyle yapmadı.

Sahabelerin hadis rivayetinde niçin şahit istenmiştir?

Bu dersimizde şu sorunun cevabını vereceğiz:

- Bir sahabe bir hadis rivayet ettiğinde, diğer bir sahabe bazen ondan şahit getirmesini, bazen de yemin etmesini istemiş. Sahabeler adil ve güvenilir olduğu halde, onlardan şahit getirmeleri veya yemin etmeleri niçin istenmiştir?

Bu soruya maddeler halinde şöyle cevap verebiliriz:

1. Bakara suresinin 260. ayetinde şu hadise beyan edilir:

Hz. İbrahim (as) der ki: **"Rabbim bana ölüleri nasıl dirilteceğini göster."** Bunun üzerine Allah der ki: **"Yoksa iman etmedin mi?"** Hz. İbrahim'in cevabı şöyle olur: **"Evet iman ettim, lâkin kalbimin mutmain olması için bunu istiyorum."**

Hz. İbrahim (as) öldükten sonra dirilmeye iman ettiği halde, kalbinin mutmain olması için, Allah'tan ölüleri nasıl dirilteceğini göstermesini istemiş. Aynen bunun gibi, işitmediği bir hadisi ilk defa duyan bir sahabe de kalbinin mutmain olması için, diğer bir sahabeden şahit getirmesini veya yemin etmesini istemiş olabilir. Bu, onun sözüne güvenmediğinden değil; kalbinin mutmain olması içindir.

2. Malumdur ki, kişi bazen işittiğini kısmen işitebilir, yanlış anlamış olabilir veya işittiğinin bir kısmını unutmuş olabilir. Başka birisi onun sözüne şahitlik ettiğinde, sözünün doğruluğu ortaya çıkar ve söz, evham bulutlarından temizlenir. İşte sahabeler bu sebeple şahit getirmeyi istemiş olabilir.

3. Şahit getirmek, rivayetin çokluğunu sağlar ve söylenen hadisi, haber-i vahid olmaktan çıkarıp tevatür derecesine ulaştırır. İşte hadisin takviyesi ve tevatür derecesine ulaşması için, şahit getirilmesi istenmiş olabilir.

4. Bazen sahabelerin birbirlerine itirazı, rivayet ettiği hadise değil, ondan çıkardığı hükmedir. Mesela: Ebu Hüreyre Hazretleri, Peygamberimiz (asm)'ın, ateşte pişen bir şeyi yedikten sonra abdest aldığını görmüş, bundan, "Ateşte pişenin yenmesi abdesti bozar." hükmüne varmış. İbni Abbas Hazretleri ise buna itiraz etmiş. İbni Abbas Hazretleri burada, Hz. Ebu Hüreyre'nin naklettiği vakıayı reddetmiyor, ondan çıkardığı hükmü reddediyor ve diyor ki:

"Yemek sırasında Peygamberimiz (asm)'ın abdesti var mıydı, yok muydu, bizce meçhuldür."

İşte kısaca özetini yaptığımız bu sebeplerden dolayı, her zaman değil, bazen, bir sahabenin rivayet ettiği bir hadis için şahit getirmesi istenmiştir.*(Buhârî, İstizân, 13)* Mesele bu kadar basittir.

Buhari'de geçen senetsiz hadislerin durumu

Bu dersimizde, Buhari'de geçen **muallak hadislerin** sebebini izah edeceğiz.

Muallak Hadis: Hadisin senedinin baş tarafından bir veya birkaç ravinin düşmüş olduğu hadistir. Hadisi bu şekilde rivayet etmeye de **ta'lik** denir. Mesela İmam Buhari, herhangi bir hadisi: **"Resulullah (asm) buyurdu ki..."** veya **"İbni Mesud'un rivayetine göre Resulullah (asm) şöyle buyurmuştur..."** diyerek kaydetmişse, buna muallak hadis denir. Görüldüğü gibi, burada hadisin senedindeki raviler yoktur.

- Peki, Buhari ve Müslim'de muallak hadis var mıdır?

Evet vardır. Müslim'de 14 tane, Buhari'de 1.341 tane muallak hadis vardır. Bu durumda şöyle bir sual akla gelmektedir:

- Bu kadar muallak hadise rağmen Buhari'ye nasıl **"Sahih"** denilmektedir?

- Ve İmam Buhari bu muallak hadisleri kitabına niçin almıştır?

Şimdi bu sorunun cevabını verelim:

Buhari'nin muallak hadisleri iki gruptur. **Birinci gruba,** Buhari'de senedi geçen muallak hadisler girer. Yani İmam Buhari bir hadisi, konu başlığına göre başka bölümlerde tekrar ederken, kitabın hacmini kabartmamak için senetleri atmıştır. Bu durumda bu hadisler muallak hadis değildir. Senetleri önceki bölümde yazıldığından dolayı, senedi tekrar yazılmamış hadislerdir.

İkinci grup muallak hadislere gelince, bunların Buhari'de senedi hiçbir surette geçmez. İmam Buhari bu hadisleri kasten senetsiz bırakmıştır. Senetlerini atışının sebebi, hadislerdeki zaafa dikkat çekmek

içindir. Yani bu hadisler, kendisinin bir hadise **“sahih”** demek için aradığı şartları tam taşımayan hadislerdir. Mesela ravi, hadis aldığı hocasıyla uzun bir zaman yaşamamıştır. Veya hıfzı sebebiyle tenkide maruz kalmıştır. Ya da başka bir sebep dolayısıyla, hadis, **İmam Buhari’nin sahihlik şartını taşımamaktadır.** İşte İmam Buhari o hadisin, kendisine göre sahih olmadığını belirtmek için, hadisin senedini atmıştır. İmam Buhari’nin sahihlik şartlarını daha önce izah ettiğimizden, bu bahse burada girmiyoruz. Dileyenler **“Niçin bir hadis imamı bir hadisi sahih kabul ederken diğeri sahih kabul etmemiş?”** sorusunun cevabını okuyabilirler.

Demek **İkinci Gruba** giren muallak hadisler, İmam Buhari’ye göre, sahihlik şartlarını taşımayan hadislerdir. Bu ikinci gruba giren muallaklar da iki kısımdır:

Bir kısmının sıhhati hususunda kanaati daha kuvvetlidir. Diğer kısmının sıhhati hususunda ise o kadar kesin kanaat sahibi değildir. Bir başka ifadeyle: Birinci kısma girenler, taşıdıkları şartlar açısından daha sıhhatli; ikinci kısma girenler, taşıdıkları şartlar açısından sıhhatçe daha düşük hadislerdir.

- Peki, muallak bir hadisin hangi kısma girdiğini nereden bileceğiz? Bunu bilmemiz için İmam Buhari bir ipucu bırakmıştır. **Şöyle ki:**

Birinci kısma girenleri, yani sıhhatinde hususunda kuvvetli kanaati olanları cezm sigasıyla sunmuştur. Hadisi **قال رسول اللّٰه Resulullah (asm) şöyle dedi , فعل رسول اللّٰه Resulullah (asm) şöyle yaptı , روى عبد اللّٰه ابن مسعود Abdullah İbni Mesud rivayet etti ki...** gibi kesinlik ifade eden tabirlerle hadisi sunar. Bu tabirlere **“cezm sigası”** denir.

İkinci kısım muallak hadisleri, yani dış şartları açısından, sıhhati hususunda çok emin olmadığı hadisleri **“tamrîz sigası”**yla sunar. Bu sigada kesinlik yoktur. Mesela, **يُذكر عن رسول اللّٰه Resulullah (asm)’dan zikredildi ki... رُوى عن رسول اللّٰه Resulullah (asm)’dan rivayet edildi ki...** gibi ifadeler kullanılır. Bu tabirlerle rivayet edilen muallak hadis-

ler, sıhhatçe daha aşağı bir mertebededirler.

Bu makamda şöyle bir soru akla gelebilir:

- İki yüz bin sahih hadisi ezbere bilen İmam Buhari, niçin "zayıf" kabul ettiği bu muallak hadislere Sahihinde yer vermiştir? Bunlar yerine sahih kabul ettiği hadisleri koysaydı olmaz mıydı?

Bu soruya iki cihetten cevap verilmiştir:

1. İmam Buhari, kitabını tanzim ederken fıkhî bir endişe taşımıştır. Bab başlıklarında, fıkıh alimleri arasında kabul görmüş fıkhî hükümleri beyan etmiş, sonra bunların ayet ve sahih hadisten dayanağını göstermek istemiştir. Bir babla ilgili, kendi şartlarına uyan sahih hadis bulamadıysa, şartlarına uymayan hadislerden delil göstermek maksadıyla almıştır.

2. İmam Buhari, muallak hadislerin hakikatte zayıf olduğunu söylemiyor. Kendi belirlediği şartlara göre zayıf olduğunu söylüyor. **Muallak hadisler onun nazarında fıkhen sahihtir.** Nitekim fakihler onlarla amel etmiştir. Sadece kendisinin koyduğu şartlar açısından zayıf olduğunu belirtmek için senedini terk etmiştir.

Hem şunu da bilelim ki: İmam Buhari'nin sahih kabul etmediği bir hadisi, İmam Müslim sahih kabul edebilir. Yine İmam Müslim'in sahih kabul etmediği bir hadisi; İmam Tirmizi, Ebu Davud, İbni Mâce ve diğerleri sahih kabul edebilir.

Herhalde bu açıklamayla, Buhari'de geçen senetsiz hadislerin sebebini anlamış ve hadis düşmanlarının saldırılarının, ne kadar yersiz olduğuna bir daha ikna olmuşuzdur.

Sahih hadisler sadece Buhari ve Müslim'de mi geçmektedir?

Bu dersimizde şu konuyu işleyeceğiz:

Bazen bir meselede bir hadisi delil getirdiğinizde, karşınızdaki şöyle diyor: "Bu hadis Buhari ve Müslim'de yok." Sanki sahih hadisler sadece bu iki eserde varmış ve başka bir hadis kitabı yokmuş gibi böyle

diyorlar. İşte onların bu sözlerine karşı, şu meseleyi izah etmeliyiz:

- Sahih hadisler sadece Buhari ve Müslim'de mi var? Diğer hadis kitapları kaynak değil midir?

Tarihte hiçbir alim, **"Buhari ve Müslim dışında sahih hadis yoktur. Bütün sahihler Buhari'de ve Müslim'de toplanmıştır."** diye bir söz söylememiştir. Şimdi meseleyi rakamsal olarak ispat edelim:

İmam Buhari, iki yüz bin sahih hadisi ezbere bildiğini belirtmiştir. Hâlbuki Sahih'inde sadece **yedi bin küsur** hadis nakletmiştir.

İbni Hacer ve İmam Suyuti hazretleri, İmam Buhari'nin Sahih'i hakkında derler ki:

"Kitabının hacmini artırmamak için terk ettiği sahihler, aldıklarından çok daha fazladır."

Demek İmam Buhari'nin ezberindeki sahih hadisler, eserinde yazdığı yedi bin küsur hadisten ibaret değildir.

Yine İmam Müslim kendi Sahih'i hakkında der ki:

"Ben bu kitapta, nazarımda sahih olan bütün hadisleri toplamadım, sadece sıhhatinde icma olanları topladım."

İmam Kevserî bu sözde geçen **icma**nın, İmam Müslim'in **hadis aldığı hocalarının icması** olduğunu söyler.

İmam Müslim'in bu sözünden anlıyoruz ki, onun nazarında sahih olan daha pek çok hadis var. Bu hadisler eserinin dışında kalmıştır. O eserine sadece, hocalarının sahih olduğu konusunda ittifak ettiği hadisleri kaydetmiştir.

Bütün bu izahlarla şunu anlatmak istiyoruz:

Sahih hadisler sadece Buhari ve Müslim'de geçenlerle kayıtlı değildir. Bu iki imam dahi, sahih bildikleri hadislerin çok azını eserlerinde kaydetmiştir. Demek illa ki bir hadisin Buhari veya Müslim'de geçmesi gerekmiyor. Hadis alimlerinin sahih kabul ettiği bir hadisi; o

hadis, hangi hadis kitabında geçerse geçsin, biz de sahih kabul ederiz. **Bir hadisin sıhhati hususunda söz muhaddislere aittir. Bize düşen, icmaya uymaktır.**

Rabbimize hamdüsena olsun, Cenab-ı Mevla, bu eseri günahlarımıza kefaret eylesin. Bizleri iman ve Kur'an hizmetinde daim kılsın. Amin.

Kaynaklar için tıklayınız:

https://sorularlaislamiyet.com/hadislerin-bir-cok-raviden-gectigini-dikkate-alirsak-hadislere-neden-guvenelim-ve-neden-hadis

Ahir zamanın manevi hastalıklarından biri hadisleri inkar hastalığıdır. Sizler de birçok kişiden şu sözleri duymuşsunuzdur:

"Ben Kur'an'da olana bakarım. Hadisler uydurmadır. Kur'an bize yeter..."

Halbuki, Kuran bize, Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed'e uymamızı emreder. O halde Kuran'a uyduğunu iddia edenlerin, o Kuran'ın, Hz. Muhammed'e uyma emrine de uymaları gerekir. Yoksa Kuran'a uymamış olurlar.

*Hadis inkârcılarının, **"Biz Kur'an'a uyarız."** sözlerinin ne büyük bir safsata olduğunu Yirmi Bir delil ile gösterdik.*

Ayrıca, Peygamber Efendimiz (asm)'ın Allah'ın Elçisi olarak kendisine uymamızı emreden bazı hadislerini naklettik.

*Diğer taraftan, **hadis usulü**ne ait bazı bilgilere ve bazı soru-cevaba yer verdik, bu bilgiler ve cevaplar sayesinde, Allah'ın izniyle, hadislerin ne kadar güvenilir olduğu ispat edildi.*

Sinan Yılmaz